

Opinnäytetyö (AMK)

Myyntityön koulutusohjelma, finanssipalvelut

2024

Sini Räsänen

Positiivisen luottotietorekisterin
merkitys henkilöasiakkaiden
luotonantoon Suomen
rahoitusmarkkinoilla

Opinnäytetyö (AMK) | Tiivistelmä

Turun ammattikorkeakoulu

Myyntityön koulutusohjelma, finanssipalvelut

2024 | 38 sivua

Sini Räsänen

Positiivisen luottotietorekisterin merkitys henkilöasiakkaiden luotonantoon Suomen rahoitusmarkkinoilla

Suomalaisten kotitalouksien velkaantuminen on kasvanut merkittävästi 2000-luvulta eteenpäin, mikä on lisännyt tarvetta uudistaa Suomen luottotietotoimintaa. Opinnäytetyön tavoitteena oli tutkia positiivisen luottotietorekisterin vaikutuksia henkilöasiakkaan luotonantoon ja sen potentiaalia kotitalouksien velkaantumisen hallinnassa verrattuna negatiiviseen luottotietojärjestelmään. Aiheen taustoihin ja teoriaan tutustuttiin kirjallisuuskatsauksen, jossa tarkasteltiin aiheeseen liittyvää lainsäädäntöä sekä aikaisempia tutkimuksia. Lisäksi työssä hyödynnettiin laadullista tutkimusmenetelmää, rahoitusalan asiantuntijoiden haastatteluita.

Tutkimustulokset osoittivat, että positiivinen luottotietorekisteri voi merkittävästi vähentää epäsymmetristä tietoa luottomarkkinoilla tarjoamalla luotonantajille kattavan ja luotettavan tietopohjan luotonhakijoiden taloudellisesta tilanteesta. Tämä edistää läpinäkyvyyttä luottomarkkinoilla ja lisää vastuullisempaa luotonantoa. Positiivisen luottotietorekisterin havaittiin myös tuovan kuluttajille työkalun oman taloutensa hallintaa näin hilliten ylivelkaantumiskehitystä.

Opinnäytetyö tarjoaa ajankohtaista tietoa ja näkökulmia niin lainanhakijoille kuin rahoitusalan toimijoille.

Asiasanat:

positiivinen luottotietorekisteri, kotitalouksien velkaantuminen, ylivelkaantuminen

Bachelor's Thesis | Abstract

Turku University of Applied Sciences

Bachelor of Business Administration, Financial Services

2024 | 38 pages

Sini Räsänen

The Significance of the Positive Credit Registry for Personal Customer Lending in the Finnish Financial Markets

The indebtedness of Finnish households has significantly increased since the beginning of the 21st century, which has highlighted the need for reforms in Finland's credit information practices. The aim of this thesis was to explore the effects of the positive credit registry on lending to personal customers and its potential in managing household indebtedness compared to the negative credit information system. The background and theory of the subject were explored through a literature review, examining related legislation and previous studies. Additionally, the study utilized qualitative research methods, including interviews with experts in the finance sector.

The research results demonstrated that the positive credit registry could significantly reduce asymmetric information in the credit markets by providing lenders with a comprehensive and reliable information base on the financial situation of loan applicants. This enhances transparency in the credit markets and encourages more responsible lending. The positive credit registry was also found to provide consumers with a tool for managing their own finances, thereby mitigating the development of over-indebtedness.

This thesis offers current information and perspectives for both loan applicants and financial sector operators.

Keywords:

positive credit registry, household indebtedness, over-indebtedness

Sisältö

1 Johdanto	6
2 Kotitalouksien velkaantuminen	7
2.1 Syitä kotitalouksien velkaantumiseen	8
2.2 Kotitalouksien varallisuus	10
2.3 Ylivelkaantuminen	11
2.4 Kotitalouksien ylivelkaantumisen vaikutukset kansantalouteen	14
3 Negatiivinen luottotietorekisteri	17
3.1 Luottotietotoiminta laissa	17
3.2 Nykyisen luottotietojärjestelmän toiminta	18
4 Positiivinen luottotietorekisteri	21
4.1 Positiivisen luottotietorekisterin sisältö	21
4.2 Rekisterin tuomat hyödyt asiakkaalle	24
4.3 Vaikutukset yhteiskuntaan	28
4.4 Vaikutukset luottoprosessiin	30
4.5 Rekisteriä vastaan osoitettu kritiikki	31
5 Luottotietorekisterit muissa maissa	37
5.1 Ruotsi	37
5.2 Saksa	38
5.3 Yhdysvallat	38
5.4 Luottotietorekisterit muissa maissa ja Suomessa	39
6 Johtopäätökset	41
Lähteet	44

Kuviot

Kuvio 1. Kotitalouksien velkaantumisasteen kehitys	7

Kuvio 2. Suomalaisten kotitalouksien velan rakenne	9
Kuvio 3. Suomalaisten kotitalouksien rahoitusvarat 2000–2022	10
Kuvio 4. Kotitalouksien rooli talouden kehässä	16

Taulukot

Taulukko 1. Positiivisen ja negatiivisen luottotietorekisterin erot	23

1 Johdanto

2000-luvun alusta suomalaiset kotitaloudet ovat velkaantuneet merkittävästi suhteessa käytettävissä oleviin tuloihinsa. Vuosituhannen alun jälkeen kotitalouksien velkaantumisaste on yli kaksinkertaistunut. (Silvo & Nyholm 2022.) Kotitalouksien ylivelkaantumisen hillitsemiseksi asetettiin elokuussa 2022 voimaan laki positiivisesta luottotietorekisteristä (Laki positiivisesta luottotietorekisteristä 739/2022).

Tämän opinnäytetyön tarkoituksena on selvittää henkilöasiakkaan luotonannon näkökulmasta mitä positiivinen luottotietorekisteri tarkoittaa. Tutkimuksessa selvitetään, miten rekisteri eroaa negatiivisesta luottotietorekisteristä, miten se vaikuttaa yksityishenkilön mahdollisuuksiin saada luottoa, millaisia etuja ja haittoja se tuo luotonhakijoille. Lisäksi tarkastellaan, miten vastaavat rekisterit on toteutettu Ruotsissa, Saksassa ja Yhdysvalloissa.

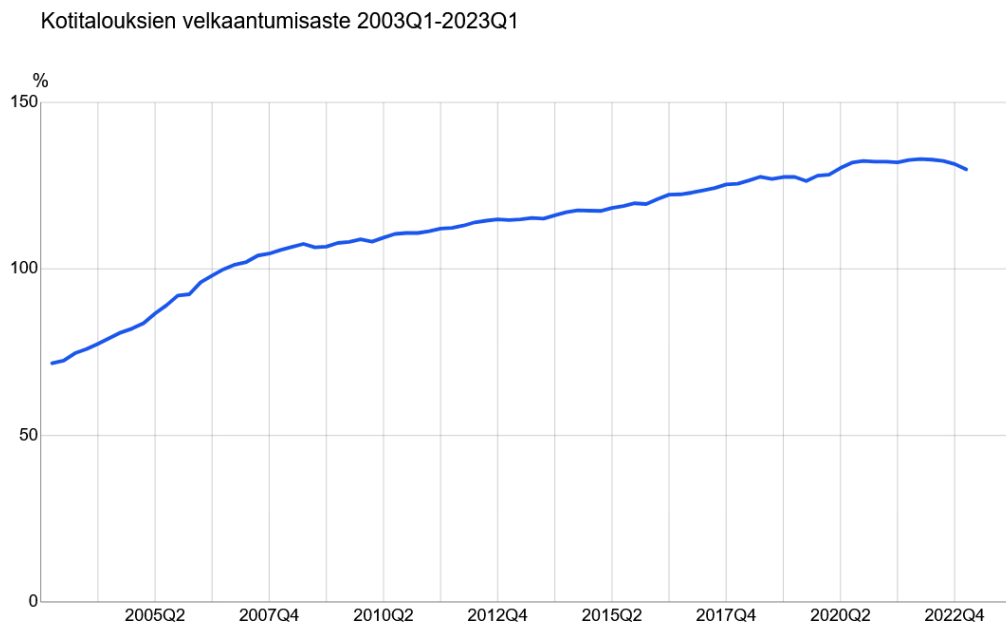
Tutkimuksen keskeisiin käsitteisiin tutustutaan kirjallisuuskatsauksen avulla, jossa tarkastellaan aiheeseen liittyvää kirjallisuutta ja lainsäädäntöä.

Kirjallisuuskatsauksen avulla päästään syventymään positiivisen luottotietorekisterin taustaan, sen tavoitteisiin ja toimintaperiaatteisiin. Lisäksi tutkimuksessa käytetään laadullista tutkimusmenetelmää, haastatteluita. Haastattelut tarjoavat mahdollisuuden saada syvempää tietoa ja ymmärrystä siitä, miten positiivinen luottotietorekisteri koetaan käytännön työssä alalla toimivien asiantuntijoiden näkökulmasta. Haastatteluiden avulla saadaan lisää näkökulmia, mielipiteitä ja odotuksia, tuoden rikkaamman kuvan siitä miten uusi rekisteri tulee vaikuttamaan henkilöasiakkaiden luototukseen.

Yhdistämällä kirjallisuuskatsaus ja haastattelut pyritään saamaan kokonaisvaltainen kuva siitä, miten uusi rekisteri tulee vaikuttamaan henkilöasiakkaiden rahoitusprosessiin. Tämä työ on hyvin ajankohtainen, sillä rekisteri on otettu käyttöön huhtikuussa 2024. Tutkimus tuo ajankohtaista tietoa ja näkökulmia niin luotonhakijoille kuin alalla työskenteleville toimihenkilöille. Tutkimus vastaa tämänhetkisiin muutoksiin Suomen rahoitusmarkkinoilla ja tarjoaa arvokasta tietoa siitä, mitä odottaa uuden rekisterin myötä.

2 Kotitalouksien velkaantuminen

Kotitalouksien velkaantuneisuus on kasvanut 2000-luvun alusta asti (Kuvio 1). Velkaantumistasite lasketaan suhteuttamalla kotitalouksien velat käytettävissä oleviin tuloihin (Tilastokeskus 2023a). Velkaantuneisuuden kasvu tarkoittaa, että suomalaisten kotitalouksien velat ovat kasvaneet nopeammin kuin niiden käytettävissä olevat tulot (Valtiovarainministeriö 2023, 15).

Kuvio 1. Kotitalouksien velkaantumistasiteen kehitys (Tilastokeskus 2023b).

Kotitalouksien velkaantuminen on tasaantunut ja kääntynyt loivaan laskuun 2020-luvulla (Kuvio 1). Syynä laskuun on kotitalouksien käytettävissä olevien tulojen kasvu sekä lainakannan kasvun hidastuminen (Tilastokeskus 2023b). Vaikka velkaantumisen kasvu on viime aikoina kääntynyt loivaan laskuun, ovat kotitaloudet velkaantuneet enemmän kuin koskaan ennen korkotason noustessa (Valtiovarainministeriö 2023, 15–16).

2.1 Syitä kotitalouksien velkaantumiseen

Kotitalouksien velkaantumisen kasvuun on esitetty monia eri syitä. Yhdeksi syyksi voidaan katsoa rahoitusmarkkinoiden sääntelyn purkaminen. Suomessa sääntelyä purettiin merkittävästi asteittain 80- ja 90-luvuilla. Tuloksena oli esimerkiksi ulkomaalaisten toimijoiden pääsy markkinoille, prime- ja vaihtuvakorkoisten lainojen salliminen sekä pääoman vapaampi liikkuminen. Sääntelyn purkamisen seurauksena luottojen määrä kasvoi, kun markkinoilla oli enemmän toimijoita ja kotitalouksien oli aikaisempaa helpompi saada lainaa. (Englund & Vihriälä 2003, 8–17.) Luotonannon lisääntymisen on havaittu Suomessa kasvattaneen maksuvaikeuksia kaikissa ikäryhmissä ja eri sosioekonomisissa luokissa (Oksanen, Aaltonen & Rantala 2015, 242).

Sääntelyn höllentymisen lisäksi toiseksi tekijäksi voidaan katsoa rahoitusmarkkinoiden kehittyminen. Markkinoilla on tapahtunut globaalisti merkittäviä muutoksia, esimerkiksi riskien arvioimisen ja hinnoittelun suhteen. Näiden muutosten seurauksena luottojen kustannukset ovat alentuneet ja lainoja myönnetään myös sellaisille kotitalouksille, jotka eivät sitä aikaisemmin olisi saaneet. (Dyan & Kohn 2007, 7.)

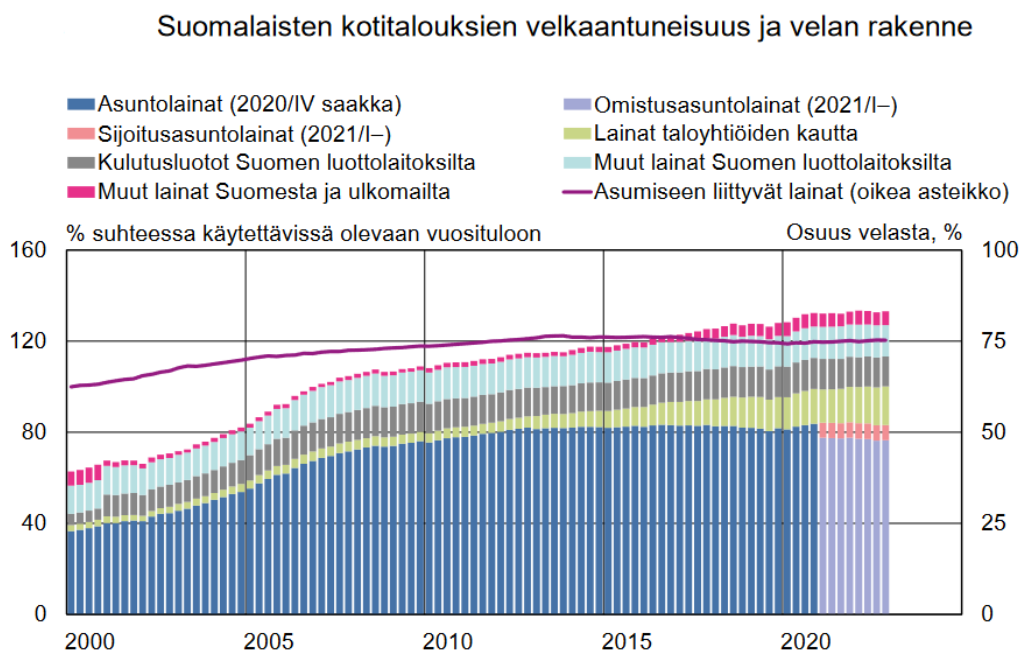
Barba ja Pivetti (2009, 123–127) esittävät kotitalouksien velkaantumisen kasvun syyksi edellä mainittujen syiden lisäksi epätasa-arvon nousun. Kotitalouksien käytettävien tulojen pienentyessä myös heidän kulutuksensa tulisi laskea. He huomasivat, ettei Yhdysvalloissa ole kuitenkaan tapahtunut näin, vaan kotitaloudet ovat ottaneet velkaa ylläpitääkseen elintasoaan tulojen laskiessa. Duesenberry (1949, 112–113) väitti jo 40-luvun lopussa, että kotitalouksien kulutus ei riipu vain heidän käytettävissä olevista tuloista, vaan myös heidän tulotasonsa kehityksestä. Hänen tutkimuksessaan kotitaloudet, joiden tulotaso on tippunut, käyttävät säästöjään tai luottoja taloutensa alijäämän paikkaamiseen, jotta kykenevät ylläpitämään elintasonsa ennallaan.

Suurin osa kotitalouksien velasta liittyy asumiseen (Kuvio 2). Tutkimus osoittaa, että asuntojen hinnoilla on myös merkittävä vaikutus velkaantumiseen.

Suomessa näyttää siltä, että rahoitusmarkkinoiden sääntelyn purkaantumisen

jälkeen asuntojen hintojen ja velkaantumisen vuorovaikutus on merkittävästi lisääntynyt. (Oikarinen 2009, 754–755.) Asuntojen hintojen ja velkaantumisen välille ei ole löydetty yksiselitteistä syytä. Yksi vahvimista tekijöistä vaikuttaa kuitenkin olevan asunnon tuoma vakuusarvo. Asunto onkin kotitalouksien suurin vakuusmuoto. Asuntojen hintojen noustessa kotitaloudet saavat asuntoa vastaan enemmän lainaa. (Cloyne, Huber, Ilzetzki & Kleven, 2019, 2128–2129.) Asuntojen hintojen liikehdintä vaikuttaa myös kulutuslainoihin. Näiden kautta asuntomarkkinat vaikuttavat myös talouden suhdannevaihteluihin. (Oikarinen 2009, 755.)

Kuviosta 2 huomataan, miten suomalaisiin kotitalouksiin kohdistuvien taloyhtiöiden lainojen osuus on lähtenyt kasvamaan 2010-luvulla voimakkaasti. Yhtiölainojen voimakkaan kasvun takana lisääntynyt korjausrakentaminen sekä uudisrakentamisen voimistunut kasvu. (Finanssivalvonta 2018a.)

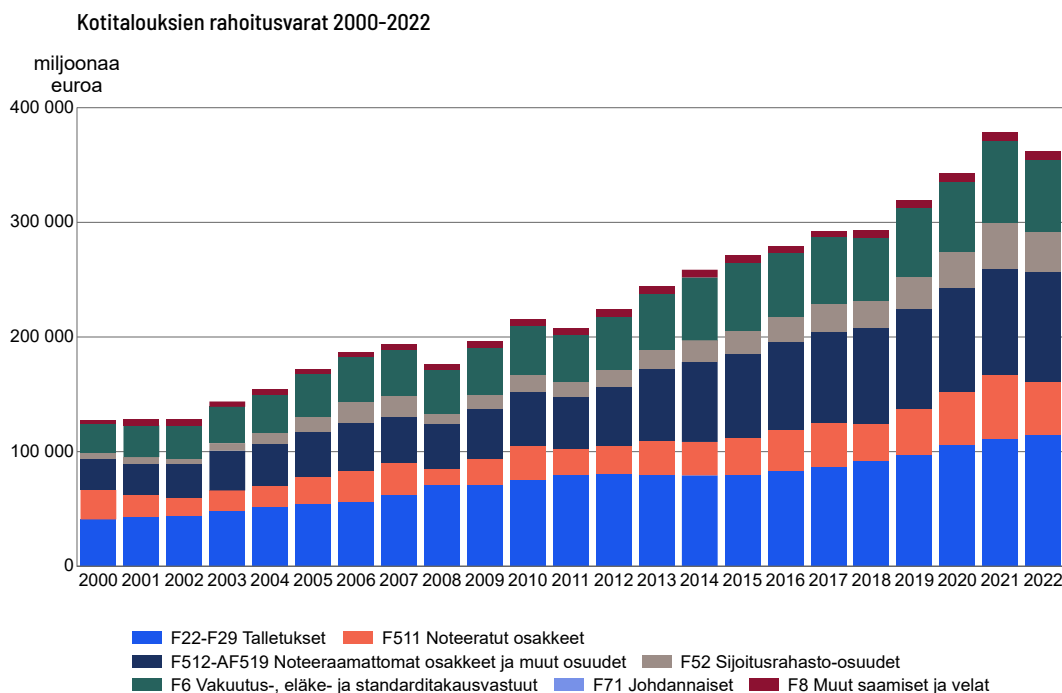

Kuvio 2. Suomalaisten kotitalouksien velan rakenne (Valtiovarainministeriö 2023).

Kotitalouksien velkaantumisen kasvu johtuu siis useista tekijöistä, kuten sääntelyn purkaantumisesta, rahamarkkinoiden kehityksestä, oman elintason ylläpidosta sekä korkeista taloyhtiölainaosuuksista.

2.2 Kotitalouksien varallisuus

Vaikka kotitaloudet Suomessa ovatkin velkaantuneet 2000-luvun alusta merkittävästi, on myös niiden nettovarallisuus kasvanut samaan aikaan (Kuvio 3). Tilastokeskuksen nettovarallisuustutkimuksen mukaan nettovarallisuus saadaan, kun laskentaan reaali- ja rahoitusvarat yhteen ja niistä vähennetään velat (Tilastokeskus 2021).

Lähde: Tilastokeskus, Rahoitustilinpito

Kuvio 3. Suomalaisien kotitalouksien rahoitusvarat 2000–2022 (Tilastokeskus 2023c).

Suomalaisien kotitalouksien rahoitusvarallisuus vuonna 2022 oli yhteensä 374,6 miljardia euroa. Suurin osa tästä varallisuudesta on talletuksia tai

noteeraamattomia osakkeita ja muita osuuksia, kuten asunto-osakkeita. (Kuvio 3.)

Kotitalouksilla on siis paljon varallisuutta. Voidaankin huomata, että vaikka velkaantuminen on lisääntynyt, ei likviditeettirajoitteisten kotitalouksien osuus ole kuitenkaan kasvanut (Kärkkäinen & Silvo 2023, 1–2).

Likviditeettirajoitteisella tarkoitetaan sellaista kotitaloutta, joka käyttää kaikki saatavilla olevat tulonsa palkkapäivien välillä, eikä säästöjä kerry. Kaplan, Violante ja Weidner (2014, 78–80) esittävät, että nämä likviditeettirajoitteiset kotitaloudet voidaan jakaa keskenään varakkaisiin ja varattomiin. Vähävaraisilla kotitalouksilla ei ole käteisvarallisuutta tilillään tai muutenkaan merkittävää omaisuutta hallussaan. Varakkaat mutta likviditeettirajoitteiset taloudet ovat kotitalouksia, joilla on merkittävää omaisuutta epälikvideissä varallisuuserissä. Nämä varat ovat siis sidottuina esimerkiksi asuntoon, eikä varallisuus ole välittömästi käytettävissä sitä tarvittaessa. Varakkaat, mutta likviditeettirajoitteiset kotitaloudet käyttävät kaikki kuukausittaiset tulonsa elämiseensä, mutta heidän nettovarallisuutensa on positiivinen. Suomessa suurin osa likviditeettirajoitteisista kotitalouksista kuuluu Kaplanin ym. määritelmän mukaan varakkaisiin kotitalouksiin (Kärkkäinen & Silvo 2023, 15–19).

2.3 Ylivelkaantuminen

Velkaantuminen itsessään ei ole suoraan merkki taloudellisista ongelmista, mikäli velan hoidon kanssa ei ole vaikeuksia. Onkin tärkeää erottaa velkaantuminen ja ylivelkaantuminen toisistaan. Ylivelkaantumisella ei ole yksiselitteistä virallista määritelmää tai rajaa, mutta sillä kuvataan tilannetta, jossa velkaantuneella ei jää välttämättömien menojen jälkeen riittävästi varaa velkojen maksuun eikä hänellä ole omaisuutta, jolla velat voitaisiin kuitata. (Blomgren, Maunula & Hiilamo 2014, 245.)

Aikaisemmissa tutkimuksissa ylivelkaantumista on tarkasteltu kolmella eri tavalla (Betti, Dourmashkin, Rossi & Ping Yin 2007, 138.):

1. Objekttiivinen ylivelkaantuminen, jonka mukaan velkataakka katsotaan kestäättömän suureksi suhteessa yksilön kykyyn ja mahdollisuuksiin hoitaa velkaa.
2. Subjekttiivinen ylivelkaantuminen, jonka mukaan yksilö arvioi itsensä kyvyttömäksi maksamaan velkansa kokonaisuudessaan vaarantamatta omaa elintasoaan.
3. Hallinnollinen ylivelkaantuminen, jonka mukaan yksilö on yhteiskunnan ja viranomaisten määritelmän mukaan ylivelkaantunut, esimerkiksi maksuhäiriön saaneet.

Objektiivisella ylivelkaantumisella tarkoitetaan tilannetta, jossa esimerkiksi henkilön velkojen määrä katsotaan liian suureksi suhteuttamalla ne tuloihin tai muuhun omaisuuteen (Betti, Dourmashkin, Rossi & Ping Yin 2007, 138). Hallinnollinen ylivelkaantuminen perustuu viranomaisten, kuten oikeuslaitoksen tekemiin päätöksiin. Suomessa hallinnollista ylivelkaantumista voidaan tarkastella maksuhäiriömerkintöjen kautta. Maksuhäiriömerkintöjä käsitellään tässä opinnäytetyössä tarkemmin osiossa 3.2. Subjekttiivisesti ylivelkaantunut henkilö on oman kokemuksensa mukaan ylivelkaantunut tai maksuvaikeuksissa. Subjekttiivisesti ylivelkaantunut henkilö ei välttämättä ole muilla tavoilla tarkasteltuna ylivelkaantunut, jos hänellä ei esimerkiksi vielä ole maksuhäiriöitä. (Majamaa & Rantala 2020, 8.)

Ranskan keskuspankki jakaa ylivelkaantumisen aktiiviseen ja passiiviseen ylivelkaantumiseen. Aktiivisella ylivelkaantumisella tarkoitetaan tilannetta, jossa yksilö on ottanut liiallisesti velkaa luottaen, että hänen taloudellinen tilanteensa paranee velan avulla tulevaisuudessa. Aktiivinen velkaantuminen on seurausta yksilön omasta päätöksestä ja toiminnasta. Passiivisella ylivelkaantumisella puolestaan viitataan tilanteeseen, jossa yksilö ei ole tietoisesti ottanut liiallisesti velkaa, vaan liiallinen velkaantuminen ja vaikeudet johtuvat hänestä itsestään riippumattomista, ulkoisista syistä. Tällaisia syitä voivat olla esimerkiksi taloudellinen taantuma tai työttömyys. (Banque de France 1996, 103.) Selkeän rajan vetäminen näiden kahden välille ei ole aina helppoa, koska ne ovat usein vuorovaikutuksessa toistensa kanssa (Vandone 2009, 89).

Kotitalouksien ylivelkaantumisen syistä on tehty useita tutkimuksia. Aikaisemmissa tutkimuksissa on huomattu matalan tulotason vaikuttavan ylivelkaantumiseen (Fondeville, Özdemir & Ward 2010, 25). Kun yksilöllä on matala tulotaso tai epäsäännölliset tulot, suunnitelmallisen taloudenhoidon harjoittaminen pitkällä aikavälillä muuttuu haastavammaksi, mikä voi johtaa houkutukseen paikata puuttuvaa tulovirtaa kulutusluotolla (Kaartinen & Lähteenmaa 2006, 47). Lähes kaikissa Euroopan maissa on havaittu, että merkittävä osa matalatuloisista kotitalouksista, joiden tulot jäävät alle 60 % kansallisesta mediaanituloista, kärsii ylivelkaantumisesta verrattuna korkeampia tuloja saaviin yksilöihin (Fondeville ym. 2010, 33). Huolimatta hyvinvointivaltion tarjoamasta tuesta myös Suomessa on huomattu matalan sosioekonomisen aseman olevan riskitekijä ylivelkaantumiseen. Matalalla tulotasolla on erityisesti vaikutusta julkisoikeudellisten maksujen, kuten verojen maksamisen laiminlyömiseen. (Oksanen ym. 2015, 242.)

Nuori ikä on tunnistettu yhdeksi ylivelkaantumisen riskitekijäksi. Oksanen ja muiden (2015, 237–241) tutkimuksen mukaan vuosien 2005–2013 aikana ulosottoon joutuivat todennäköisimmin 18–24-vuotiaat, mikä jälkeen seuraavaksi yleisin ikäluokka olivat 25–29-vuotiaat. Tämän on arveltu johtuvan muun muassa nyky-yhteiskunnan nuorille aikuisille aiheuttamista paineista ja epävarmasta työmarkkinatilanteesta. On myös havaittu, että erityisesti nuoret, jotka muuttavat nuorena kotoa pois, kohtaavat suuremman riskin joutua ulosoton asiakkaiksi verrattuna niihin, jotka asuvat kotona pidempään. (Oksanen, Aaltonen, Majamaa & Rantala 2017, 345–348.) Myös erilaiset elämänmuutokset, kuten sairaus, työttömyys, eläköityminen, opiskelu ja parisuhteen päättyminen voivat altistaa ylivelkaantumiselle ja taloudellisille vaikeuksille (Valkama 2011, 5).

Anderloni ja Vandone (2010, 16) esittävät psykologisia tekijöitä yhdeksi syyksi ylivelkaantumiseen. Yksilöt harvoin tunnistavat taloudellisten ongelmiansa syyksi oman kyvyttömyytensä hallita varojaan tai tehdä taloudellisesti kestäviä päätöksiä. Suomessa matala koulutus on havaittu yhdeksi keskeiseksi tekijäksi, joka voi johtaa ylivelkaantumiseen ja muihin sosiaalisiin ongelmiin. Matalan

koulutustason on huomattu rajoittavan yksilöiden taloudellisia taitoja. Korkeintaan peruskoulun suorittaneet henkilöt olivat todennäköisemmin ulosoton asiakkaita, 29 prosentin osuudellaan ulosoton asiakaskunnasta. Matalassa sosioekonomisessa asemassa olevat henkilöt kärsivät suhteellisesti useammin velkaongelmista korkeamman sosioekonomisen aseman omaaviin verrattuna (Oksanen ym. 2015, 242). Toisaalta hyvä sosioekonominen asema mahdollistaa paremmat mahdollisuudet luotonsaantiin, minkä seurauksena tällä ryhmällä on suuremmat velkamäärät verrattuna matalampaan sosioekonomiseen asemaan kuuluviin (Sweet, Nandi, Adam & McDade 2013, 97). Korkeasti koulutetuilla eli vähintään ammattikorkeakoulun suorittaneilla oli Suomessa enemmän velkomustuomioita pikavipeistä ja luottokorteista kuin alemman koulutuksen saaneilla (Majamaa & Lehtinen 2022, 612–613).

Velkaneuvonta ja talousopetuksen lisääminen vaikuttavaa yksinkertaisimmalta ratkaisulta ylivelkaantumisongelmaan, mutta talousneuvontaa saaneet yksilöt eivät välttämättä pysty siltikään muuttamaan merkittävästi ylivelkaantumiseen johtaneita käyttäytymismallejaan (Anderloni ja Vandone (2010, 3).

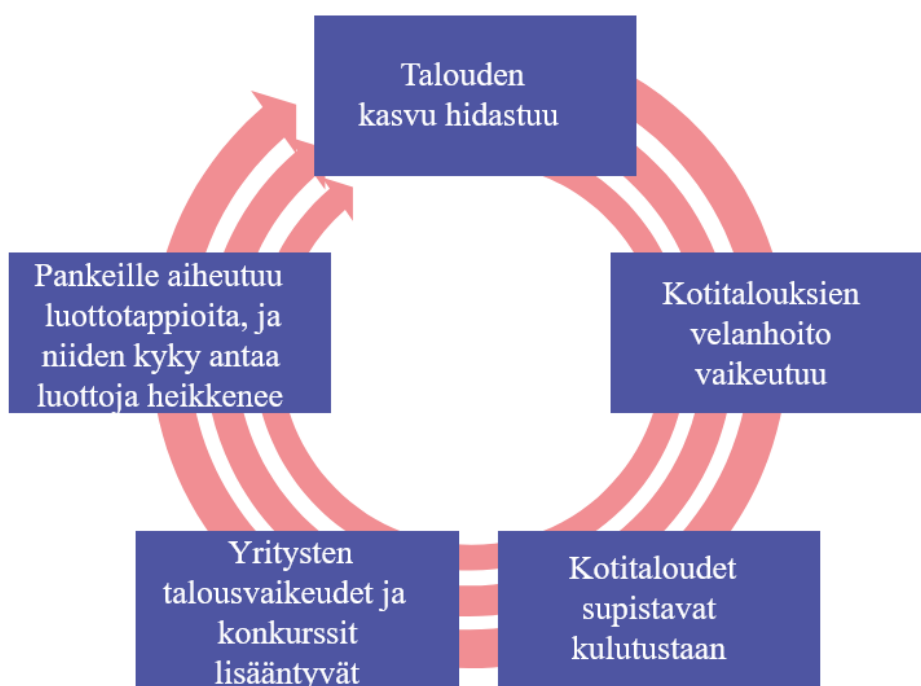
Talousopetusta saaneet yksilöt saattavat yliarvioida oman kykynsä arvioida riskejä ja niiden mahdollisia seurauksia. Omia kykyjään yliarvioivat yksilöt eivät todennäköisesti hae apua sitä tarvitessaan ja tekevät taloudellisia päätöksiä liian nopeasti vajaalla tiedolla. Toisaalta henkilöt, jotka aliarvioivat omia kykyjään saattavat vältellä suunnittelua ja tiedonhankintaa tehdessään taloudellisia päätöksiä. (Willis 2008, 245–249.) Suomessa talous- ja velkaneuvontaa käyttävät eniten 35–54-vuotiaat (Valkama 2011, 3). Vaikka 18–24-vuotiaat ovat todennäköisimmin ulosoton asiakkaita (Oksanen ym. 2015, 242), he käyttävät muita ikäluokkia selvästi vähemmän talous- ja velkaneuvonnan palveluita (Valkama 2011, 3).

2.4 Kotitalouksien ylivelkaantumisen vaikutukset kansantalouteen

Rahoitusmarkkinat muodostavat koko taloudellisen toiminnan perustan, toimien välineenä, joka yhdistää rahoitusta tarjoavat tahot sitä tarvitseviin. Markkinoiden tehtävä on siis välittää varoja ylijäämäsektorilta alijäämäsektorille. Tärkeimpiä

säästäjiä, eli lainanantajia ovat yleensä kotitaloudet, mutta myös yritykset, julkiset organisaatiot ja ulkomaalaiset tahot voivat lainata ylimääräisiä varojaan. Tyypillisimpiä lainanottajia ovat yritykset ja julkiset tahot, mutta myös kotitaloudet ottavat lainaa hankintoihinsa. Rahoituksen välitys näiden osapuolten välillä tapahtuu pankkien, vakuutusyhtiöiden ja muiden luottolaitosten kautta, mutta myös suoraan markkinoilta arvopapereiden välityksellä. Suomessa pankkien rooli rahoituksen välittäjänä on hyvin merkittävä. Rahoitusmarkkinoiden tehokas ja vakaa toiminta on elintärkeää taloudellisen kasvun ja hyvinvoinnin takaamiseksi. (Suomen Pankki 2023a.)

Kotitalouksien liiallinen velkaantuminen heikentää sekä niiden omaa että koko kansantalouden kykyä sopeutua suhdannevaihteluihin. Korkea velan määrä suhteessa käytettäviin oleviin varoihin, eli vivuttaminen, lisää talouden haavoittuvuutta. Suhdannevaihtelut voivat olla tällöin entistä voimakkaampia johtuen suuremmista taseista. Esimerkiksi vuoden 2008 finanssikriisistä voidaan nähdä selvä korrelaatio velkaantumisen määrän ja kriisistä toipumisen nopeuden välillä. Maat, joissa oli suurempi luottokupla ennen kriisiä, toipuivat siitä hitaammin verrattuna niihin, joissa kupla oli pienempi. (Jordà, Schularick & Taylor 2013, 4.) Yksityinen kulutus on Suomen bruttokansantuotteesta noin kaksi kertaa julkisia menoja isompi (Elinkeinoelämän keskusliitto 2023). Kotitalouksien merkittävä rooli rahoitusmarkkinoiden toimijana vaikuttaa siis koko kansantalouteen. Pahimmillaan tämä aiheuttaa ketjureaktion, joka vaikuttaa kaikkiin talouden osapuoliin. (Kuvio 4.)

Kuvio 4. Kotitalouksien rooli talouden kehässä (Putkuri 2019).

Kärkkäinen ja Silvo (2023, 20–21) tutkivat Suomen Pankin tutkimuksessa, onko kuvion 4 mukainen ilmiö toteutumassa Suomessa. Tutkimuksensa perusteella he havaitsivat, että kasvaneesta velkataakasta huolimatta yksityinen kulutus ei ole muuttunut herkemmäksi korkotason muutoksille. Heidän analyysinsä mukaan tämän ilmiön taustalla vaikuttavat kaksi päätekijää: ensinnäkin alhainen, ajoittain jopa negatiivinen korkotaso, joka on pitänyt kotitalouksien korkokustannukset suhteellisen vakaina ilman merkittäviä vaihteluja. Toiseksi suomalaisten kotitalouksien nettovarallisuuden positiivinen kehitys on toiminut puskurina velkaantumisen kasvusta huolimatta. Tämä selittää, miksi likvideettirajoitteisten kotitalouksien osuus ei ole lisääntynyt, vaikka velkaantuneisuus onkin ollut nousussa. Kotitalouksilla on ollut käytettävissään likvidejä varoja, joita ne ovat voineet käyttää lainojen hoitamiseen.

3 Negatiivinen luottotietorekisteri

Vuonna 1841 newyorkilainen silkkiä myyvä tukkukauppias, Lewis Tappan, perusti Mercantile Agency -nimisen yrityksen. Yrityksen liikeidea perustui tietojen hankkimiseen muista kauppiasta, jotta voitaisiin selvittää niiden luottokelpoisuus. Yritys tuotti lausuntoja kauppiaiden luottokelpoisuudesta, esittäen sen lopulta numeerisena arvona. Tappanin yritys kehitti täysin uuden tavan luokitella ja arvioida yksilöitä taloudellisina toimijoina. Tästä uudesta tavasta kerätä ja luokitella tietoa asiakkaista tuli lopulta tärkeä osa modernia luottoyhteiskuntaa. (Lauer 2008, 301–305.) Tässä kappaleessa käsitellään Suomen nykyistä luottotietojärjestelmää.

3.1 Luottotietotoiminta laissa

Luottotiedoilla tarkoitetaan tietoja, jotka koskevat yksityishenkilön tai yrityksen maksukykyä, -halukkuutta tai kuvaa jollain muulla tavalla yksilön tai yrityksen kykyä vastata veloista tai muista sitoumuksista. Luottotietotoiminnalla tarkoitetaan elinkeinoharjoittajan toimintaa, jossa yritys kerää, tallentaa, tuottaa, luovuttaa tai käsittelee tietoa luottotietoina käytettäväksi. (Luottotietolaki 11.5.2007/527.)

Luottotietotoimintaa harjoittavan yrityksen hallituksen jäsenet, toimitusjohtaja, sekä heidän varajäsenensä ja sijaisensa tulee olla luotettavia henkilöitä. Luotettava henkilö ei saa olla konkurssissa, hänen toimintakelpoisuuttaan ei saa olla rajoitettu, hänellä ei saa olla maksuhäiriömerkintöjä, eikä henkilöä saa olla viimeisen viiden vuoden aikana tuomittu vankeusrangaistukseen. Lisäksi hänellä ei saa olla viimeisen kolmen vuoden ajalta sakkorangaistusta, jonka voidaan katsoa osoittavan hänen olevan sopimaton toimimaan tällaisessa yrityksessä. (Luottotietolaki 11.5.2007/527.)

Luottotietotoimintaa harjoittava yritys ei saa kieltäytyä antamasta rekisteristään tietoja niille tahoille, joilla on lain mukaan velvollisuus tarkastaa ne. Lisäksi yrityksen on annettava tietoja sovittua korvausta vastaan niitä pyytävälle tahoille,

joilla on siihen edellytykset. Tällaisia edellytyksiä ovat esimerkiksi luoton myöntäminen ja sen valvonta, viranomaisen tiedonsaantioikeus, perinnän suunnittelu, huoneenvuokrasopimuksen teko, takauksen tai pantin hyväksyminen ja työntekijän arvioiminen lain mukaisissa tarkoituksissa. Asiakkaalla on oikeus tarkastaa omat luottotietonsa 12 kuukauden välein ilmaiseksi. Asiakkaalla on lisäksi oikeus tietää, kuka on tarkistanut hänen luottotietonsa ja minkä syyn perusteella, lukuun ottamatta tilanteita, joissa tietojen haku liittyy rahanpesun ja terrorismin estämiseen, paljastamiseen tai selvittämiseen. (Luottotietolaki 11.5.2007/527.)

3.2 Nykyisen luottotietojärjestelmän toiminta

Nykyinen luottotietojärjestelmä eli niin kutsuttu negatiivinen luottojärjestelmä pohjautuu pääasiassa maksuhäiriömerkintöihin (Lindfors & Koulu 2013, 25). Noin 350 000 suomalaisella eli noin 6,2 % Suomen väestöstä on maksuhäiriömerkintä. 2022 lakimuutoksen jälkeen häiriöt ovat kuitenkin laskeneet. (Asiakastieto 2024.) Vuoden 2022 lakimuutukseen seurauksena maksuhäiriömerkinnät poistuvat kuukauden kuluttua velan maksamisesta. Aiemmin maksuhäiriömerkinnät säilyivät luottotietorekisterissä velan maksusta huolimatta kahdesta kolmeen vuoteen. (Laki luottotietolain muuttamisesta 331/2022.)

Maksuhäiriömerkintä kirjataan yksilön tai yrityksen luottotietoihin. Maksuhäiriö voi syntyä maksamattomasta laskusta tai lainasta useasta eri syystä johtuen. Aluksi laskun tai lainan erän maksun myöhästyttyä velkoja lähettää siitä asiakkaalle muistutuslaskun. Jos tämän jälkeenkään myöhästynyttä erää ei makseta tai sen maksamisesta ei tehdä suunnitelmaa, voi velkoja siirtää sen perintään. (Takuusäätiö 2024.) Velkoja voi hakea käräjäoikeudesta maksutuomion yritettyään periä maksua asiakkaaltaan useiden kuukausien ajan. Velkoja ilmoittaa asiakkaalle kirjeitse aloittavansa tuomion haun käräjäoikeudessa. Mikäli asiakas ei riitauta tuomiota, hän saa maksuhäiriömerkinnän. Tämän jälkeen velkoja voi siirtää perittävänsä ulosottoon. Velkojan ei tarvitse hakea tuomiota viranomaiselta, jos kyseessä on

kulutusluottoon perustuva maksun laiminlyönti. Tällöin velkoja voi itse tehdä merkinnän, jos takaisinmaksu on viivästynyt vähintään 60 päivää, asiakkaalle on lähetetty maksukehoitus vähintään 21 päivää aiemmin, luottosopimuksessa on maininta mahdollisuudesta maksuhäiriömerkintään ja asiakas ei ole tehnyt erääntyneestä laskusta maksusopimusta. (Luottotietolaki 11.5.2007/527.) Ulosottolaitos voi ilmoittaa merkinnän suoraan julkisoikeudellisten laskujen laiminlyönnistä, kuten terveydenhuollon maksuista, ilman käräjäoikeuden tuomiota. Merkintä voidaan ilmoittaa rekisteriin, jos asiakkaan tulot ovat liian pienet ulosmitattavaksi tai asiakas on todettu varattomaksi, asiakasta ei ole saatu tavoitettua tai hänen olinpaikkansa ei ole tiedossa tai jos asiakkaan tuloja on ulosmitattu pitkäkestoisesti. (Takuusäätiö 2024.) Maksuhäiriömerkinnän saaneen on mahdollista saada rekisteriin tieto merkintään johtuneesta erityisestä syystä, kuten takausvastuusta (Kilpailu- ja kuluttajavirasto 2023).

Luotonantajalla ei ole velvollisuutta ilmoittaa maksuhäiriötietoja luottotietorekisteriin, mutta valtaosa luotonmyöntäjistä toimittaa näitä tietoja lähes poikkeuksetta (Lindfors & Koulu 2013, 26). Suomessa luottotietotoiminta on keskittynyt kahdelle yksityiselle yritykselle, Suomen Asiakastieto Oy:lle sekä Dun & Bradstreet Finland Oy:lle, joka on entinen Bisnode Finland Oy (Takuusäätiö 2023). Maksuhäiriömerkintöjen tietoja hyödynnetään luottokelpoisuuden arvioinnissa, jossa otetaan huomioon esimerkiksi merkintöjen ikä, lukumäärä ja suurus. Luotonantaja voi niin päättäessään myöntää luottoa myös maksuhäiriöiselle, mikäli se katsoo tämän olevan perusteltua. (Niemi 2014, 48–57.) Luottotietorekisteri ei siis velvoita lain mukaan luotonantajia toimimaan tietyllä tavalla, vaan se toimii apuvälineenä arvioitaessa asiakkaan luottoriskiä. Maksuhäiriömerkintä vaikuttaa yleensä merkittävästi yksilön elämään, sillä se voi olennaisesti vaikeuttaa esimerkiksi asunnon vuokraamista, puhelinliittymän hankkimista tai luoton saamista (Kilpailu- ja kuluttajavirasto 2023).

Maksuhäiriömerkintä näkyy luottotietorekisterissä pääsääntöisesti kahdesta kolmeen vuotta. Merkintä on voimassa enintään kolme vuotta, mikäli luottoa ei makseta pois aikaisemmin. Merkintä poistuu rekisteristä kuukauden kuluttua

luoton pois maksamisen jälkeen, kun velan maksusta on ilmoitettu rekisteriin. (Luottotietolaki 11.5.2007/527.) Asiakkaan täytyy itse huolehtia, että tieto maksetusta velasta merkintään rekisteriin. Luottotietoihin merkintään tällöin REF-merkintä. Tieto velan maksamisesta täytyy ilmoittaa erikseen molemmille luottotietoyrityksille, Suomen Asiakastieto Oy:lle ja Dun & Bradstreet Finland Oy:lle.

Maksuhäiriömerkintä ei vielä välttämättä estä uuden luoton saantia. Asiakkailla on mahdollisuus ostaa itselleen oma luottokielto -merkintä. Merkinnän voi ostaa molemmista luottotietolaitoksista. Merkintä on voimassa 2 vuotta, mutta asiakas voi koska tahansa pyytää sen poistoa. (Talous- ja velkaneuvonta 2024.) Dun & Bradstreet Finland Oy (2024) kertoo, että omaehtoinen luottokielto eli OLK-merkintä vähentää henkilötietojen väärinkäytön riskiä. Merkintä näkyy luotonantajille ja se on heille heräte vahvistaa tarkemmin luotonhakijan henkilöllisyys. Merkintää voidaan käyttää hyödyksi myös ylivelkaantumisen estämisessä. Omaehtoinen luottokieltokaan ei estä lopullisesti lainan saamista. Ainoa keino estää lainan saaminen on toimintakelpoisuuden rajoittaminen tai edunvalvonta. (Takuusäätiö 2024.)

4 Positiivinen luottotietorekisteri

Sanna Marinin hallitus teki vuonna 2022 eduskunnalle esityksen positiivisesta luottotietorekisteristä vastauksena kotitalouksien ylivelkaantumiseen. Rekisteri on viranomaisen ylläpitämä ja siihen kerätään tietoja henkilöiden tuloista ja olemassa olevista luotoista. (HE 22/2022 vp, Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi positiivisesta luottotietorekisteristä ja siihen liittyviksi laeiksi.) Positiivisen luottotietorekisterin ylläpitäjänä toimii Verohallinnon Tulorekisteriyksikkö (Laki positiivisesta luottotietorekisteristä 739/2022). Rekisterin tarkoituksena on hillitä ylivelkaantumista tarjoamalla luotonantajille luotettavan ja laajan tietopohjan luottokelpoisuutta arvioitaessa luotonantotilanteissa. Lisäksi rekisterin tavoitteena on auttaa kotitalouksia hallitsemaan paremmin omaa talouttaan, kun kaikkien luottojen ajantasaiset tiedot löytyvät samasta paikasta. Positiivisen luottotietorekisterin tarkoituksena on myös tarjota viranomaisille luottomarkkinoiden valvontaan sekä rahoitusmarkkinoiden vakauden tutkimista varten kattava tietojärjestelmä. (HE 22/2022 vp.) Rekisteri otetaan käyttöön kahdessa vaiheessa. Huhtikuusta 2024 alkaen rekisteristä on voitu hakea kuluttajaluottoja ja näihin rinnastettavia luottoja. Toisessa vaiheessa 1.4.2026 alkaen rekisteristä voidaan hakea muille kuin kuluttajille myönnettyjä luottoja. (Vero 2024a.)

4.1 Positiivisen luottotietorekisterin sisältö

Positiivinen luottotietorekisteri sisältää kattavasti tietoja henkilön luotoista. Rekisteriin ei tallenneta tietoja vuokrasopimuksista tai osamaksusopimuksista, mutta leasing sopimukset kuuluvat rekisteriin. Rekisteriin tallennetaan luottojen perustiedot, kuten lainan numero, velallisten määrä, sopimuksen tekopäivä ja onko luotto kerta- vai jatkuvaluotto. Kertaluottojen osalta tallennetaan rekisteriin luoton käyttötarkoitus, lyhennystapa- ja väli, myönnetty ja nostettu määrä sekä nykyisen maksuohjelman mukainen viimeinen takaisinmaksupäivä. Jatkuvien luottojen osalta rekisteriin ilmoitetaan tieto luottorajasta sekä luoton nostettu määrä kuukausittaisen eräpäivän jälkeisenä kalenteripäivänä. Lisäksi rekisteriin

ilmoitetaan luottojen korkotiedot, kuten marginaali, kokonaiskorko, määrätymisperuste sekä mahdollisen korkosuojauksen tiedot. Mukana ovat myös luoton vakuustiedot, lyhennystiedot sekä tieto mahdollisesta maksuviiveestä. Jos luoton maksu on vähintään 60 päivää viiveessä, rekisterissä näkyy maksamatta olevan maksun eräpäivä sekä maksamatta oleva määrä. Rekisteriin ilmoitetaan luoton eräännyttämisestä, jos maksun viivästymisen takia koko luotto on eräännytetty maksettavaksi. (Laki positiivisesta luottotietorekisteristä 739/2022.)

Henkilön olemassa olevien luottojen lisäksi rekisteriin ilmoitetaan tulotiedot. Rekisteriin tallennetaan tulorekisteristä tiedot henkilön palkasta, eläkkeestä ja mahdollisista etuuksista. Rekisteriin ei siis tallennu ollenkaan tietoja henkilön mahdollisista pääomatuloista. (Vero 2024b.)

Rekisteriin voidaan tallentaa myös luonnollisen henkilön ilmoittama vapaaehtoinen luottokielto. Luottokielto merkinnästä tulee ilmetä sen syy: johtuuko kielto mahdollisesta henkilötietojen väärinkäytöstä vai henkilön omasta taloudenhallinnasta. (Laki positiivisesta luottotietorekisteristä 739/2022.)

Rekisteriin tallennetut tiedot poistetaan kahden vuoden kuluttua siitä, kun luotto on kokonaisuudessaan maksettu tai jatkuvan luoton sopimus päättynyt. Maksuviive poistetaan, kun tieto sen poistumisesta on välitetty rekisteriin. Myös tieto vapaaehtoisesta luottokiellosta poistuu heti, kun asiakas itse poistaa kiellon. (Laki positiivisesta luottotietorekisteristä 739/2022.)

Rekisteristä voidaan luovuttaa tietoja niille elinkeinoharjoittajille, joilla on kuluttajansuojalain mukainen velvollisuus arvioida asiakkaan luottokelpoisuus. Luotonantajilla on oikeus saada tietoja uutta luottoa myönnettäessä tai luottorajaa korotettaessa, muun luoton muutoksen tekemisen yhteydessä sekä takauksen tai vierasvelkapanntauksen antamisen tai hyväksymisen yhteydessä. Asiakkaalle tulee kertoa tietojen hakemisesta rekisteristä etukäteen. (Laki positiivisesta luottotietorekisteristä 739/2022.) Hän ei kuitenkaan voi kieltää tietojen hakemista, koska luotonantajalla on velvollisuus tarkastaa hakijan tiedot rekisteristä (Vero 2024b). Luotonantajat eivät näe kaikkia rekisteriin

tallennettuja tietoja. Luotonantajat eivät näe esimerkiksi luoton numeroa, mistä luotot ovat, luoton marginaalia tai korkotietoja, luoton vakuuksia tai mahdollisen korkosuojaus-tietoa (Laki positiivisesta luottotietorekisteristä 739/2022).

Luotonantajien lisäksi myös muutamilla viranomaisilla on oikeus rekisterin sisältämiin tietoihin. Näitä viranomaisia ovat Suomen Pankki, Rahoitusvakuusvirasto, Finanssivalvonta, Kilpailu- ja kuluttajavirasto sekä kuluttaja-asiamies. Tietoja luovutetaan lisäksi Tilastokeskukselle. (Laki positiivisesta luottotietorekisteristä 739/2022.)

Taulukko 1. Positiivisen ja negatiivisen luottotietorekisterin erot

Ominaisuus	Positiivinen luottotietorekisteri	Negatiivinen luottorekisteri
Tallennettavat tiedot	Henkilön lainat ja tulotiedot	Maksuhäiriötiedot
Tarkoitus	Ehkäisee ylivelkaantumista ja tukee luotonantoa	Varoittaa maksukyvyttömyydestä
Käyttäjät	Luotonantajat, viranomaiset ja rekisteröity henkilö	Luotonantajat, viranomaiset, rekisteröity henkilö ja muut luottokelpoisuutta arvioivat tahot.

Taulukosta huomataan, miten positiivinen ja negatiivinen luottotietorekisteri eroavat toisistaan sinne talletettavien tietojen, rekisterin käyttötarkoituksen ja käyttäjäkunnan perusteella. Positiivinen luottotietorekisteri ei sisällä maksuhäiriötietoja (Laki positiivisesta luottotietorekisteristä 739/2022) kun taas negatiivinen luottorekisteri pohjautuu pelkästään niihin (Luottotietolaki 11.5.2007/527). Positiivisen luottotietorekisterin käyttäjäkunta on myös rajatumpi, kuin negatiivisen. Esimerkiksi vuokranantajien ja puhelinliittymiä tarjoavien tahojen ei ole mahdollista saada positiivisesta luottotietorekisteristä

tietoja. (Laki positiivisesta luottotietorekisteristä 739/2022.) Yksityishenkilön on mahdollista saada molemmista rekistereistä itseään koskevat tiedot.

Positiivisesta luottorekisteristä oma tietoja voi hakea rajatta maksuttomasti (Laki positiivisesta luottotietorekisteristä 739/2022) kun taas negatiivisista luottotietorekistereistä asiakkaalla on oikeus tarkastaa tietonsa maksutta kerran 12 kuukauden aikana (Luottotietolaki 11.5.2007/527).

4.2 Rekisterin tuomat hyödyt asiakkaalle

Epäsymmetrinen informaatio taloustieteessä tarkoittaa tilannetta, jossa yhdellä liiketoimen osapuolella on määrällisesti enemmän tai ominaisuuksiltaan laadukkaampaa tietoa kuin toisella. Tiedon epätasapaino osapuolten välillä johtaa tilanteeseen, jossa ostajat eivät voi luotettavasti erottaa hyvälaatuisia tuotteita huonolaatuisista ennen ostopäätöstä. Tilanne johtaa hintojen laskuun, koska ostajat ovat epävarmoja tuotteen laadusta. Huonolaatuiset tuotteet hinnoitellaan lopulta samalle tasolle hyvälaatuisten tuotteiden kanssa ja hyvälaatuiset tuotteet saattavat kadota markkinoilta kokonaan. (Akerlof 1970, 489–492.)

Akerlof (1970, 489–492) käsitteli puutteellista informaatiota käytettyjen autojen markkinoiden näkökulmasta, mutta sen periaatetta voidaan soveltaa laajemmin myös muihin markkinoihin. Markkinoiden toiminnan kannalta on keskeistä, että luotettavaa tietoa on riittävästi saatavilla kaikille markkinoiden osapuolille. Akerlof esittää ongelman lievittämiseksi takuujärjestelmiä ja maineen rakentamista. Takuujärjestelmässä ostajat saavat takuun ostamaansa tuotteeseen mahdollisten vikojen varalta. Laadukkaiden tuotteiden myyjät alkavat tarjota tuotteilleen takuita, mikä auttaa erottelemaan ne huonoista tuotteista. Tämä lisää ostajien luottamusta markkinoihin. Myyjät voivat myös rakentaa itselleen luotettavan maineen tarjoamalla hyviä tuotteita ja asiakaspalvelua, johon kuluttajat voivat luottaa. Maineen rakentamiseen pohjautuva tilanne on esimerkiksi nähtävissä ketjuravintoloissa. Kuluttaja valitsee vieraassa kaupungissa tutun ketjuravintolan paikallisen tuntemattoman ravintolan sijaan, koska tietää minkä laatuista ruokaa ketjuravintolasta saa.

Aikaisemmat tutkimukset osoittavat, että puutteellinen tieto luotonhakijoista on saattanut estää luoton tehokkaan allokoitumisen ja johtanut jopa luotonannon rajoittamiseen (Pagano & Jappelli 1993, 1693–1694). Kuten Mercantile Agency teki jo 1840-luvulla, kerää positiivinen luottotietorekisteri tietoja ihmisten luotoista ja heidän aikaisemmasta käyttäytymisestään. Tämä tarjoaa luotonantajille keinon erotella korkeariskiset ja matalariskiset asiakkaat toisistaan.

Markkinoilla, jossa luottolaitokset eivät jaa luottotietoa keskenään voi syntyä tilanne, jossa hyvä asiakas vaihtaa luotonantajaa ja hänet asetetaan uudessa luottolaitoksessa heikompien asiakkaiden joukkoon. Tämä johtuu siitä, että uusi luotonantaja ei pääse käsiksi asiakkaan aikaisempaan takaisinmaksuhistoriaan. Tämän vuoksi uudelle luotonantajalle asiakas näyttäytyy riskialttiimpana, ja sen seurauksena asiakkaalle saatetaan tarjota heikompia lainaehtoja kuin mitä hän muuten hyvän maksuhistoriansa perusteella ansaitsisi. (Sharpe 1990, 1069–1070.)

Julkiset luottotiedot hyödyttävät hyvää asiakasta, kun tieto hyvin hoidetusta luotosta ei ole enää vain hänen omalla pankillaan. Asiakas voi käyttää hyvää luottohistoriaansa apunaan kilpailuttaessaan pankkeja ja voi tällöin saada aikaisempaa edullisemmin luottoja. (Jappelli & Pagano 2006, 16–17) Kilpailun lisäksi lisääntynyt laadukas tieto auttaa luotonantajia mittaamaan riskiä paremmin ja he voivat tarjota edullisempia lainaehtoja matalan riskin asiakkaille, kuten esimerkiksi alemman marginaalin (Barron & Staten 2003, 27–28). Positiiviseen luottotietorekisteriin ei kuitenkaan kerätä ainakaan alkuvaiheessa tietoa asiakkaan luottohistoriasta. Asiakas ei siis voi käyttää rekisteriä osoituksena hyvin hoidetuista luotoista. (Blom, J. Haastattelu 2.4.2024)

Alemman marginaalin lisäksi lisääntyneellä luottotiedolla on huomattu olevan vaikutusta myös muihin lainan ehtoihin. Bos, De Haas ja Millone (2015, 1–2) tutkivat julkisen luottotietorekisterin käyttöönoton vaikutuksia Bosnia-Herzegovinassa, joka sisälsi niin positiivisia kuin negatiivisia luottotietoja. He huomasivat kerätystä informaatiosta, että henkilö, joka on aikaisemmin maksanut lainan ongelmitta, saa jatkossa suurempia, pitkäaikaisempia,

halvempia lainoja, joihin vaaditaan vähemmän vakuuksia. Mitä enemmän tietoa lainanantajalla on lainanhakijasta, sitä paremmat lainaehdot hän voi saada. Luottotietorekisterin perustaminen vahvisti tätä vaikutusta entisestään.

Luotonantajat turvautuvat vakuuksiin epäsymmetrisen tiedon vallitessa markkinoilla. Vakuuksien käyttö mahdollistaa luottolaitoksille matalariskisten asiakkaiden erottamisen korkeariskisistä. Matalariskiset asiakkaat ovat yleensä valmiita hyväksymään heille esitetyt vakuusvaatimukset, koska he eivät näe suurta riskiä joutua tilanteeseen, jossa he menettäisivät kyseisen vakuuden. Vakuudet toimivat samalla kannustinmekanismina, kannustaen asiakkaita toimimaan vähemmän riskialttiilla tavalla, koska uhkana on annetun vakuuden menettäminen. (Bester 1987, 897–898.) Epäsymmetrisen tiedon vähentyessä myös tarve vakuuksille vähenee, kun luotonantajat voivat arvioida luotonhakijoiden riskitasoa tarkemmin myöntäessään luottoa (Berger, Espinosa-Vega, Frame & Miller 2011, 68–69).

Hyvämaineiset asiakkaat voivat saada edullisempia lainaehdoja, kun luotonantajat voivat arvioida luottotietorekisterin avulla luotonhakijoiden maksukykyä luotettavammin ja tehokkaammin. Kuten Akerlof (1970, 489–492) esitti, lisääntynyt informaatio markkinoilla auttaa tässä tapauksessa luotonantajia erottelemaan lainanhakijat paremmin toisistaan ja voi vähentää riskiä tilanteessa, jossa luotonantajat vetäytyvät markkinoilta tai kiristävät lainaehdoja kohtuuttomasti, koska eivät voi erotella luotettavasti korkeamman riskin asiakkaista matalan riskin asiakkaista. Täytyy kuitenkin huomata, ettei rekisterin tuomat edulliset lainaehdot päde uusiin luotonhakijoihin. Luottotietojen jakaminen itseasiassa vaikuttaa tiukentavan esikertalaisen lainanhakijan lainaehdoja (Bos, De Haas & Millone 2015, 1–2).

Aikaisempi luottohistoria toimii luotonantajille työkaluna riskiasiakkaiden tunnistamiseen, mutta se on myös eräänlainen ”kurinpitoväline”. Kun asiakas tietää, että hänen luottotietonsa ovat julkisia, kannustaa se häntä hoitamaan luottojaan hyvin säilyttääkseen luottokelpoisuutensa ja varmistaakseen myös tulevaisuudessa mahdollisuutensa saada luottoa. (Padilla & Pagano 2000, 154.)

Rekisterin tarkoitus on auttaa kuluttajia hahmottamaan omaa tilannettaan paremmin. Aikaisemmin kotitaloudet eivät ole voineet nähdä kaikkia luottojaan samasta paikasta. Nyt rekisteri tarjoaa asiakkaille kokonaiskuvan heidän omista luotoistaan. (Vero 2024b.) Rekisteri nähdään erittäin hyvänä työkaluna kotitalouksien talouden hallinnassa. Positiivinen luottotietorekisteri saattaa herättää asiakkaan pohtimaan omaa taloudellista tilannettaan, kun kaikki lainat ovat nähtävillä samasta paikasta (Blom, J. Haastattelu 2.4.2024).

Rekisteri auttaa asiakkaita talouden hallinnassa myös tarjoamalla asiakkaille mahdollisuuden asettaa itselleen luottokielto. Luottokiellon asettaminen on maksutonta ja sen voi tehdä määräajaksi tai toistaiseksi voimassa olevaksi. Luottokielto ei estä luoton saamista, mutta se pakottaa luotonantaja harkitsemaan luoton myöntämistä entistä tarkemmin. Tämä suojaa kuluttajia esimerkiksi identiteettivarkaus tilanteissa. (Vero 2024b.)

Positiivinen luottotieto voi vaikuttaa merkittävästi luoton saantiin niiden yksilöiden keskuudessa, joille ei olisi aiemmin myönnetty luottoa. Luotonantajat pystyvät tarkemman ja kattavamman tiedon perusteella hinnoittelemaan riskinsä paremmin, joka mahdollistaa luoton myöntämisen laajemmalle asiakasjoukolle. (Barron & Staten 2003, 3.) Tutkimukset osoittavat positiivisen luottotiedon edistävän luoton saatavuutta ja sen kohtuullista hinnoittelua. Tiedon on lisäksi huomattu lisäävän luottopäätösten johdonmukaisuutta ja objektiivisuutta (Avery, Broovert & Canner 2009, 519). Luottotiedon lisääntyminen markkinoilla parantaa erityisesti alempien tuloluokkien mahdollisuuksia saada luottoa (Barron & Staten 2003, 27). Kuten aikaisemmin mainittiin, lisääntynyt luottotieto vähentää vakuuksien tarvetta luotonannossa. Tämä lisää luoton saavuttavuutta erityisesti sellaisten ihmisten keskuudessa, jotka eivät muuten pystyisi tarjoamaan riittäviä vakuuksia luotonantajille (Berger, Espinosa-Vega, Frame & Miller 2011, 69).

4.3 Vaikutukset yhteiskuntaan

Rekisterin käyttöönotolla on useita eri vaikutuksia yhteiskuntaan. Sen perimmäinen tarkoitus on ehkäistä ylivelkaantumista luomalla laajempi tietopohja. Rekisterin yhtenä tavoitteena on tarjota viranomaisille kattavaa tietoa rahoitusmarkkinoiden vakaudesta ja luottomarkkinoiden tilasta. (HE 22/2022 vp.) Rekisterillä on myös viranomaisten lisäksi muita vaikutuksia yhteiskuntaan.

Luotonantajien lisäksi myös valvovilla viranomaisilla, kuten Finanssivalvonnalla ja Rahoitusvakausvirastolla, on pääsy positiivisen luottotietorekisterin tietoihin. Positiivisen luottotietorekisterin ilmoitusvelvollisuus määräytyy yrityksen tosiasiallisen toiminnan mukaan, eikä toimiluvan. Tämä tarkoittaa sitä, että myös sellaisten yritysten, jotka eivät kuulu vakavaraisuus- tai maksuvalmiussäätelyn piiriin täytyy toimittaa ja hakea tietoja positiivisesta luottotietorekisteristä. (Laki positiivisesta luottotietorekisteristä 739/2022.)

Vuonna 2022 joka viides kulutusluotto oli muun rahalaitoksen myöntämä luotto. Euromääräisesti lainoja myönnettiin n. 80 miljoonan euron edestä. Suurin osa näistä luotoista oli ajoneuvolainoja. (Suomen Pankki 2023b.) Muulla rahalaitoksella tarkoitetaan muita kuin Suomen Pankin MFI-listan mukaisia rahalaitoksia (Tilastokeskus 2023d). Tällaisia rahalaitoksia ovat esimerkiksi ulkomaiset digipankit. Muiden rahalaitosten liittyminen positiiviseen luottotietorekisteriin antaa viranomaisille entistä laajemman kuvan kotitalouksien luottojen tilanteesta. Luottotietorekisterien tiedot ovat tärkeä osa rahoitusjärjestelmän sääntelyssä ja valvonnassa. Rekisterin sisältämiä tietoja voidaan käyttää niin yksittäisten yritysten kuin koko pankkisektorin luottoriskien arvioimiseen. (Girault & Hwang 2010, 6–14.)

Riskienhallinnan lisäksi rekisterillä on vaikutusta luotonmyöntäjien väliseen kilpailuun. Luottolaitostoiminta Suomessa on hyvin keskittynyttä. Suomen Pankin tilaston mukaan kesäkuussa 2023 OP-ryhmä ja Nordea hallitsevat lähes 70 prosenttia markkinaosuudesta tarkasteltaessa kotitalouksille myönnettyjä asuntolainoja. (Suomen Pankki 2024.) Epäsymmetrinen luottotieto voi olla este uusille luottoa tarjoaville yrityksille päästä rahoitusalle. Alalla pidempään

toiminut luottolaitos pystyy erottamaan oman aikaisemmin asiakkaista keräämänsä datansa perusteella korkeariskisemmät lainanhakijat matalariskisimmistä. Tällöin keskivertoa heikommat lainanhakijat päätyvät alan uudelle luottoja tarjoavalle yritykselle, jolla ei ole samanlaista mahdollisuutta erotella hakijoita toisistaan. (Dell’Ariccia, Friedman & Marquez 1999, 530.) Luottotiedon lisääntyminen markkinoilla voi mahdollistaa uusien luottolaitosten pääsyn markkinoille ja täten lisätä kilpailua.

Luottotietorekisterien on osoitettu vaikuttavan positiivisesti luotonmyöntäjien riskienhallintaan. Lisääntynyt tieto auttaa luotonmyöntäjiä puuttumaan luottotappioihin oikea-aikaisemmin sekä havaitsemaan paremmin omia luottoriskejä (Balakrishnan & Ertan 2021, 47). Positiivinen luottotietorekisteri tarjoaa luottolaitoksille entistä laajemmin luotettavaa ja yksityiskohtaisempaa tietoa asiakkaan kokonaistilanteesta (Blom, J. Haastattelu 2.4.2024).

Luottotiedot ja pankin luottoriski muodostavat yhdessä ei-lineaarisen suhteen, jossa riski on alhainen, kun luottotietoa on hyvin vähän tai silloin, kun tieto on täydellistä. Luottoriski siis aluksi kasvaa luottotiedon lisääntyessä, kunnes tarpeeksi yksityiskohtaista tietoa on saatavilla, jonka jälkeen riski alkaa taas laskea. (Lakimenko, Semenova & Eugeenii 2022, 14–15.) Padilla ja Pagano (2000, 1979) selittävät tätä ilmiötä siten, että kun hyvä asiakas tietää, että hänestä jaetaan esimerkiksi luoton maksuviiveiden lisäksi myös hänen hyviä ominaisuuksiaan, hän tietää, etteivät toiset rahalaitokset pidä häntä huonona asiakkaana. Tästä syystä luottotiedon lisääntyminen ei suoraan kannusta asiakasta huolehtimaan lainoistaan paremmin verrattuna tilanteeseen, jossa luottotietoja ei jaeta lainkaan. Lakimenko ja muut (2022, 14–15) esittävätkin ratkaisuksi jommankumman ääripään: joko luottotietoa tulee paljastaa eri instituutioiden välillä hyvin vähän tai se täytyy paljastaa täysi avoimesti.

Vaikka rekisteri auttaa vähentämään pankkien riskejä tarjoamalla tietoja asiakkaiden luottokelpoisuudesta, se voi paradoksaalisesti myös johtaa luottotappioiden kasvuun koko lainakannassa, koska korkeariskisten asiakkaiden on helpompi saada luottotietorekisterin avulla luottoa. Kun korkeariskisten asiakkaiden osuus lainanottajien joukossa kasvaa, nousee

myös keskimääräisten luottotappioiden osuus. (Jappelli & Pagano 2006, 12–13.)

Positiivinen luottotietorekisteri tarjoaa luotonantajille mahdollisuuden seurata asiakkaan taloudellista tilannetta kokonaisvaltaisesti ja puuttua mahdollisiin ongelmiin ennakoivasti, ennen kuin tilanne muuttuu kestävämmäksi (Pyykkö 2013, 17–20). Myös ennen positiivista luottotietorekisteriä luotonmyöntäjien on täytynyt selvittää luotonhakijoiden tilanne perusteellisesti. Luotonantajien tulee selvittää asiakkaan taloudellinen asema ja luottokelpoisuus, johon kuuluu esimerkiksi tulo- ja menotietojen selvittäminen sekä luottotietojen tarkastaminen. (Finanssivalvonta 2018b.)

Positiivinen luottotietorekisterin myötä luotonantajat voivat tarkastaa luotonmyöntöprosessissa vaadittavat tiedot luotettavasti ja reaaliaikaisesti yhdestä paikasta, mikä ei ole aikaisemmin ollut mahdollista. Ennen rekisterin käyttöönottoa on ollut mahdollista, että asiakas on velkaantunut useaan eri rahalaitokseen näiden tietämättä toisistaan. Kun ylivelkaantunut asiakas ottaa lisää lainaa, jokainen hänen lainaamansa uusi euro laskee hänen todennäköisyyttänsä maksaa olemassa olevat luottonsa takaisin. Luotonantajat ennakoivat tulevaa tekemällä toimenpiteitä, kuten nostavat asiakkaan marginaalia, rajoittavat luoton saantia tai vaativat luotolle vakuuksia. (Jappelli & Pagano 2006, 12.) Luotonantajilla on positiivisen luottotietorekisterin myötä mahdollisuus luotettavasti tarkastaa asiakkaan kokonaisvastuut ja tulot uutta luottoa myöntäessään tai tehdessään muutoksia vanhaan luottoon.

4.4 Vaikutukset luottoprosessiin

Kuten todettu, luotonantajien tulee selvittää perusteellisesti asiakkaan tulo- ja menotiedot sekä luottotiedot ennen uuden lainan myöntämistä. Luotonannon prosessi ei itsessään muutu mihinkään, vaan siinä selvitetään yhä samat asiat kuin ennenkin. Positiivinen luottotietorekisteri tekee luotonannon prosessista helpompaa, kun tiedot asiakkaan tuloista ja luotoista nähdään suoraan rekisteristä, eikä asiakkaan tarvitse enää toimittaa näitä tietoja erikseen

pankille. Samalla rekisteri vähentää manuaalista työtä luottolaitoksissa, kun tietoja ei tarvitse syöttää käsin vaan ne voidaan poimia automaattisesti rekisteristä. (Ruuskanen, Godenhielm, Vaahtoniemi & Kalmi 2021, 40–41.) Positiivinen luottorekisteri ei ole jatkossakaan ainoa tekijä asiakkaan luotonsaantiin, vaan yksi uusi työkalu asiakkaan luottokelpoisuutta arvioitaessa ja tietojen hankkimisessa.

4.5 Rekisteriä vastaan osoitettu kritiikki

Hallituksen esitys positiivisesta luottotietorekisteristä sai useita lausuntoja, joista valtaosa suhtautui myötämielisesti rekisterin käyttöönottoon ja piti sitä tärkeänä uudistuksena (HE 22/2022 vp). Rekisteriä vastaan on esitetty myös kritiikkiä ja kehitysehdotuksia erityisesti liittyen yksityisyyden suojaan, rekisterin tietojen luovuttamiseen ja sen aiheuttamiin kustannuksiin.

Rekisterin käyttöönotosta ja ylläpidosta tulee merkittäviä kustannuksia viranomaisille, erityisesti Verohallinnolle. Rekisterin ylläpidon kustannuksiksi on laskettu vuodesta 2025 alkaen noin 16,5 miljoonaa euroa vuodessa. (HE 22/2022 vp.) Lisäksi rekisteristä syntyy merkittäviä kustannuksia luotonantajille, jotka joutuvat tekemään järjestelmämuutoksia rekisterin käyttöönottamiseksi. Valtio ei tue taloudellisesti luotonantajia, jotka joutuvat tekemään järjestelmiinsä merkittäviä muutoksia. Finanssialan etujärjestö, Finanssiala ry eli FA, joka edustaa valtaosaa Suomessa toimivia pankkeja, vakuutusyhtiöitä, rahoitusyhtiöitä ja muita finanssialan työnantajia (Finanssiala ry n.d.) arvioi, positiiviseen luottotietorekisteriin liittymisen kustantavan noin 28-34 miljoonaa euroa. Luotonantajille tulee myös kustannuksia rekisterin ylläpidosta sekä sen käytöstä. (Finanssiala ry 2022.) Yhden rekisteriotteen ottaminen maksaa 1,04 euroa vuoden 2024 loppuun asti. Hinnasta määrätään asetuksessa, joka on määräaikainen ja se uusitaan vuosittain. (Vero 2024c.)

Positiivisen luottotietorekisterin keräämät tiedot yksityishenkilöstä ovat luottamuksellisia ja niitä käsitellään salassapitovelvollisuuden alaisina. Tietoja voidaan luovuttaa vain positiivisessa luottotietorekisterilaissa kuvattuihin

tarkoituksiin tai niin sanotun julkisuuslain mukaisesti. Julkisuuslaki tarkoittaa, että henkilöllä tai hänen edustajallansa on oikeus saada itseään koskevia asiakirjoja rekisteristä. Myös viranomaisella on oikeus saada salassa pidettäviä tietoja rekisteristä esimerkiksi virka-apu tehtävien suorittamiseksi. (Laki viranomaisten toiminnan julkisuudesta 21.5.1999/621.)

Yksi luottotietorekisterin keskeisistä riskeistä liittyy yksityisyydensuojan mahdolliseen loukkaantumiseen, mikäli henkilötietoja käsitellään väärin tai ne joutuvat väriin käsiin. Kuten tässä työssä tuotiin aikaisemmin esille, rekisterin käyttäminen ja sinne tietojen ilmoittaminen perustuu yrityksen tosialliseen toimintaan, ei pelkästään toimilupaan. Tällaiset yritykset eivät välttämättä kuulu sääntelyn piiriin, esimerkiksi Finanssivalvonnan alaisuuteen eikä niillä ole laissa säädettyä oikeutta tai velvollisuutta asiakkaan luottokelpoisuuden arviointiin. Näiden luotonantajien oikeus käsitellä positiivisen luottotietorekisterin henkilötietoja perustuu tietosuoja-asetukseen ja asiakassuhteeseen. (Euroopan parlamentin ja neuvoston asetusta (EU) 2016/679 luonnollisten henkilöiden suojelusta henkilötietojen käsittelyssä sekä näiden tietojen vapaasta liikkuvuudesta ja direktiivin 95/46/EY kumoamisesta, jäljempänä yleinen tietosuoja-asetus.)

Verohallinnon lausunnon mukaan positiivisen luottorekisterin tietojen luovuttaminen edellä mainituille sääntelyn ulkopuolisille yrityksille voi muodostaa merkittävän riskin henkilötietojen suojalle. Näiden sääntelyn ulkopuolisten yritysten toimintaa ei valvota, mutta niille luovutettavien henkilötietojen määrä ja sisältö tulee olemaan suuri (Verohallinto 2022). Rekisterin sisältämiä tietoja voidaan mahdollisesti käyttää hyödyksi tilanteissa, jossa pikavippiyritykset voivat etsiä rekisterin avulla velkakierteessä olevia henkilöitä ja kohdistaa heille markkinointia yrityksestään, esimerkiksi yhdistelylainoista (Juurikkala 2012). Finanssialan yrityksessä toimivan luottoriskiasiantuntijan (henkilökohtainen tiedonanto 4.4.2024) mukaan on tärkeä muistaa, että rekisteristä voi hakea tietoja vain luotonhakijan omasta aloitteesta. Tämä antaa asiakkaalle mahdollisuuden valita, ketkä pääsevät käsiksi hänen tietoihinsa. Asiakas pystyy itse tarkastamaan positiivisesta

luottotietorekisteristä, mitkä tahot hänen tietojaan on tarkastanut, milloin, mihin tarkoitukseen ja mitä tietoja luotonantajalle on toimitettu (Vero 2024b). Tämä tarjoaa asiakkaalle läpinäkyvyyttä omien tietojensa suhteen ja auttaa varmistamaan, että tietoja käsitellään asianmukaisesti.

Laadukkaan luottotiedon varmistaminen on olennaisen tärkeää rekisterin toimivuuden kannalta. Virheellinen tieto rekisterissä voi johtaa esimerkiksi lainahakemuksen perusteettomaan hylkäämiseen tai epäedullisiin sopimusehtoihin. Rekisteriin voi päätyä virheellistä tietoa monista eri syistä, kuten jos asiakas itse toimittaa väärää tietoa tai jos tietoja kirjataan väärän henkilön nimiin. Henkilötietojen sekoittuminen on todennäköisempää, kun tietoja jaetaan yli valtion rajojen. (World Bank 2011, 14–16.) Euroopan Union yleisen tietosuojasetuksen eli GDPR:n mukaan henkilöllä on oikeus virheellisten, puutteellisten tai epätarkkojen henkilötietojen oikaisuun tai täydennykseen. Rekisterin ylläpitäjän on korjattava virheelliset tiedot ja ilmoitettava virheestä kaikille tahoille, joille virheelliset tiedot on mahdollisesti luovutettu. (yleinen tietosuojasetus.) Positiivinen luottotietorekisteri ei ole virheetön. Rekisterissä on julkaisun jälkeen esimerkiksi havaittu virhe, jonka seurauksena joidenkin asiakkaiden tiedoissa on näkynyt virheellisiä kuolinpäivämerkintöjä. Tieto kuolinpäivästä on näkynyt niin yksityishenkilöille että luotonantajille. (Vero 2024d.)

Positiivinen luottotietorekisteri ei sisällä tietoja kaikista lainoista, joista kotitaloudet ovat vastuussa. Kuten kuvioista 2 nähtiin, on kotitalouksilla kasvavassa määrin taloyhtiölainoja. Nykymuotoinen positiivinen luottotietorekisteri ei kerää henkilöiden taloyhtiölainaosuuksista tietoja. Marinin hallituksen esityksessä (HE 22/2022 vp) ehdotetaan tulevaisuudessa tehtäviä lainmuutoksia, jotka mahdollistavat yhtiölainaosuuksien tietojen siirtämisen huoneistotietojärjestelmästä luottotietorekisteriin. Esityksessä perustellaan muutosta siksi, että taloyhtiölainaosuudet ovat merkittävä tieto rahoitusvakan valvonnassa. Taloyhtiölainojen lisäämistä rekisteriin odotetaan myös finanssialan toimijoiden parissa, sillä se vaikuttaa merkittävästi henkilön maksukykyyn (Blom, J. Haastattelu 2.4.2024). Yhtiölainatietojen

siirtäminen rekisteriin auttaisi luotonantajia arvioimaan asiakkaidensa kokonaisvelkataakan paremmin ja siten tekemään entistä tarkempia luottopäätöksiä.

Taloyhtiölainatietojen lisäksi rekisteri on puutteellinen myös tulotietojen osalta. Rekisteriin kerätään tiedot tuloista tulorekisteristä. Tulorekisterissä on näkyvissä palkka, eläke ja etuudet (Vero 2024e). Rekisteriin ei siis kerätä tulotietoja esimerkiksi elinkeinotoiminnasta, vuokratuloista tai muista pääomatuloista. Näiden tulojen piirissä olevien henkilöiden tulee jatkossakin selvittää nämä tulotiedot luotonantajille luottoa hakiessaan.

Positiivisen luottotietorekisterin tietoja voidaan luovuttaa tietoja luotonantajille ainoastaan asiakkaan aloitteesta tapahtuvissa tilanteissa kuten uutta luottoa myönnettäessä tai maksusuunnitelman muutoksissa. Luotonantajalla ei ole oikeutta hakea oma-aloitteisesti rekisteristä tietoja. Tämä tarkoittaa, ettei positiivisesta luottotietorekisteristä ole mahdollista hakea tietoja lainan elinkaaren aikana esimerkiksi luotonvalvonnan tarkoituksiin. Tietojen luovuttaminen positiivisesta luottotietorekisteristä on rajoitetumpaa kuin luottotietojen käyttö, jossa asiakkaan luottotiedot voidaan tarkastaa myös luoton valvonnassa ja perinnän suunnittelussa (Luottotietolaki 11.5.2007/527). Finanssiala ry kritisoi tietojen luovuttamisen rajoittamista ja onkin lausunnossaan ehdottanut, että luotonantajille voitaisiin luovuttaa rekisteristä tietoja myös silloin, kun velalliselle on tullut luottosopimuksen aikana ulkoisia maksuhäiriöitä tai kun velallinen ei ole suoriutunut luottosopimuksen mukaisesti velvoitteistaan. FA pitää tietojen luovuttamista rekisteristä ilman asiakkaan yhteydenottoa erittäin perusteltuna viranomaisvelvoitteiden täyttämiseksi. (Finanssiala ry 2022.) Esimerkiksi kuluttajansuojalaki velvoittaa luotonantajaa antamaan maksuviivästystilanteissa kuluttajalle tietoa ja neuvoja maksuvaikeuksien ehkäisemiseksi ja tilanteen helpottamiseksi (kuluttajansuojalaki 20.1.1978/38). FA pitääkin erittäin tärkeänä tietojen saamista lainan elinkaaren aikana, jotta asiakkaan kokonaistilanne hahmotetaan ja luottolaitokset kykenevät toimimaan lain velvoittamalla tavalla (Finanssiala ry 2024).

Rekisteriä voidaan käyttää ainoastaan asiakkaan aloitteesta. Rajatun käyttötarkoituksen lisäksi myös rekisteristä luotonantajille toimitettavia tietoja on rajoitettu. Kuten tässä työssä aikaisemmin käsiteltiin, luotonantajat eivät näe kaikkia rekisteriin talletettuja tietoja, esimerkiksi lainan korkotietoja, mistä laina on tai mikä on luoton kuukausierä (Laki positiivisesta luottotietorekisteristä 739/2022). Asiakkaan kokonaistilannetta tarkasteltaessa olisi tärkeää nähdä, mistä asiakkaan luotot ovat ja mikä on kunkin luoton maksuerä (Blom, J. Haastattelu 2.4.2024). Tämä johtaa tilanteeseen, jossa luotonantajan on yhä selvítettävä asiakkaalta lisätietoja rekisterissä näkyvistä luotoista.

Positiivisesta luottotietojärjestelmästä luovutetaan rajatummalle joukolle tietoja kuin perinteisestä luottotietojärjestelmästä. Esimerkiksi vuokranantajat, työnantajat ja puhelinliittymien tarjoajat voivat tarkastaa henkilön maksuhäiriötiedot (Luottotietolaki 11.5.2007/527). Positiivisen luottotietorekisterin tietoihin on rajoitettu pääsy ainoastaan kuluttajasuojalaissa määrätyillä elinkeinoharjoittajille, joilla on velvollisuus tarkastaa luottotiedot (Laki positiivisesta luottotietorekisteristä 739/2022). Kohtuuhintaisten vuokra- ja asumisoikeustalojen omistajat KOVA ry on esittänyt, että ammattimaisilla vuokranantajilla tulisi olla oikeus hakea positiivisesta luottotietorekisteristä tietoja asuntohakemusta käsiteltäessä tai vuokrasuhteen aikana, mikäli vuokranmaksu viivästyy (Kova ry 2021). Finanssialan yrityksessä toimiva luottoriskiasiantuntija (henkilökohtainen tiedonanto 4.4.2024) pitää rekisterin tietojen jakamista nykyistä suuremmalle joukolle huonona ideana. Mitä laajempi joukko erilaisia toimijoita pääsee käsiksi positiiviseen luottotietorekisteriin, sitä suurempi riski on mahdollisille tietoturvaloukkauksille,

Positiivisessa luottotietorekisterissä ei tule näkymään maksuhäiriötietoja, mutta sinne ilmoitetaan vähintään 60 päivää kestäneet maksuviiveet (Laki positiivisesta luottotietorekisteristä 739/2022). International Financial Reporting eli IFRS on kansainvälinen standardi tilinpäätösten julkaisuun. IFRS sisältää useita standardeja, joista IFRS 9 koskee rahoitusinstrumenttien luokitusta ja arvostamista. IFRS 9 standardien mukaan yli 30 päivän myöhässä oleva maksu kertoo kohonneesta luottoriskistä, mikäli sitä ei jollain muulla käytettävissä

olevalla tiedolla voida kumota. Tämä vaikuttaa luottolaitosten luottotappioiden kirjaamistapaan. (International Financial Reporting Standards Foundation, 2014.) Esimerkiksi Finanssiala ry (2022) ehdottaa rekisteriin lyhyempää ilmoitettavan viiveen aikaa, koska alle 60 päivän viiveetkin vaikuttavat merkittävästi asiakkaan luottokelpoisuuteen.

5 Luottotietorekisterit muissa maissa

Luottotietotoimintaa on ollut olemassa jo lähes 200 vuoden ajan. Järjestelmät vaihtelevat maan mukaan, mutta esimerkiksi Euroopan jokaisessa maassa on jonkinlainen luottotietorekisteri. Euroopan Unionin jäsenmaista Ranska on ainoa maa, jossa ei kerätä positiivista luottotietoa ollenkaan. (Oikeusministeriö 2018.) Tässä luvussa tarkastellaan Suomen luottotietorekisterien eroja ja yhtäläisyyksiä Ruotsin, Saksan ja Yhdysvaltojen järjestelmiin verrattuna.

5.1 Ruotsi

Ruotsissa on ollut luottotietotoimintaa jo 1890-luvulta alkaen. Maassa ei ole julkishallinnon ylläpitämää rekisteriä, vaan rekistereitä ylläpitää useampi yksityinen toimija samaan tapaan kuin Suomessa. (Jentzsch 2006, 102.) Ruotsissa on kuitenkin käyty keskustelua keskitetyn julkishallinnon ylläpitämän rekisterin perustamisesta ylivelkaantumisen hillitsemiseksi (Finansinspektionen konsumentskyddsrapport 2020). Yksityisiä toimijoita Ruotsissa ovat esimerkiksi kansainvälinen Credisafe, Suomessakin toimiva D&B ja UC Ab. Merkittävistä näistä yrityksistä on UC Ab. Se on ainoa yhtiö, joka kerää myös positiivista luottotietoa. Saadakseen luottotietoja näistä luottotietoja hallinnoivista yrityksistä, tulee tietoja hakevan yrityksen vastavuoroisesti itse toimittaa sinne tietoja luotoistaan. (Oikeusministeriö 2018.) UC Ab kerää tietoja erilaisista lainoista, kuten asunto- ja opintolainoista, pankkitileistä sekä luottokorteista. Tietoja kerätään niin yksityishenkilöistä kuin yrityksistä. Kaikki tiedot eivät ole reaaliaikaisia, vaan joitakin rekisterin tietoja päivitetään kerran kuussa ja joitakin taas päivittäin. Luottotietorekisterissä on myönnettyjen luottojen lisäksi tietoja asiakkaan saamista mahdollisista maksuhäiriöistä sekä hänen tuloistaan. Rekisterin tiedot ovat peräisin useista eri lähteistä, kuten luotonantajilta, ulosottovirastosta, käräjäoikeudesta, verohallinnolta, Maanmittauslaitokselta ja muista julkisista rekistereistä. (UC n.d.)

5.2 Saksa

Myös Saksassa luottotietotoiminnalla on pitkä historia. Yksi ensimmäisistä luottotietotoimintaa harjoittavista yrityksistä, Vereine Creditreform perustettiin 1870-luvun loppupuolella. Yksi maailman vanhimmista julkisista rekistereistä perustettiin taas 1930-luvulla. Saksassa luottotietotoimintaa harjoittaa lukuisat yksityiset toimijat sekä julkishallinto. (Jentzsch 2006, 102–103.) Julkista rekisteriä ylläpitää Saksan keskuspankki, ja sen tarkoituksena on pääasiassa valvoa rahalaitosten riskienhallintaa. Rekisteriin kerätäänkin vain yli miljoonan euron suuruisia luottoja. Yksityisten toimijoiden ylläpitämiin rekistereihin kerätään tietoja esimerkiksi myönnettyistä luotoista, niiden jäljellä olevasta pääomasta ja takaisinmaksusuunnitelmasta. (Oikeusministeriö 2018.)

Merkittävin yksityinen toimija on nykyisin Schufa AG, jolla on positiivista luottotietoa 90 % Saksan väestöstä. Yritys perustettiin alun perin 1920-luvulla sähköyhtiön tarpeita varten, jotta se pystyi erottelemaan asiakkaistaan sähkölaskunsa ajallaan maksavat asiakkaat ja tarjoamaan heille lisäpalveluita. Rekisteri kerää tietoa esimerkiksi pankkitileistä, luottokorteista, lainoista ja vakuuksista. (Schufa 2024a.) Näiden tietojen pohjalta se muodostaa jokaisesta asiakkaasta pisteytyksen. Pisteytykseen vaikuttaa esimerkiksi pankkitilin ikä, luottokorttien määrä, verkko-ostosten määrä, kuinka kauan asiakas on asunut samassa osoitteessa sekä maksuhäiriöiden määrä. Schufalla ei ole pääsyä asiakkaidensa tulotietoihin toisin kuin positiivisen luottotietorekisterin ylläpitäjällä Suomessa. Schufan saamat tiedot ovat sen yhteistyökumppaneilta, kuten rahalaitoksilta, verkkokaupoista ja sähkö- sekä puhelinyhtiöiltä. (Schufa 2024b.) Schufa tarjoaa luottotietotoiminnan lisäksi yhteistyökumppaneilleen muita palveluita, esimerkiksi apua asiakkaiden tuntemisessa ja rahanpesun estämisessä (Schufa 2024a).

5.3 Yhdysvallat

Kuten aikaisemmin tässä työssä käsiteltiin, Yhdysvaltojen luottotietotoiminnan juuret ulottuvat 1840-luvulle Mercantile Agencyyn. Mercantile Agencystä on

nimenvaihdosten ja yrityskauppojen jälkeen tullut Dun & Bradstreet, joka toimii maailmanlaajuisesti luikuisissa maissa, joihin lukeutuvat myös Suomi ja Ruotsi. (Dun & Bradstreet n.d.) Yhdysvalloissa on kolme pääasiallista yksityistä toimijaa, jotka ovat Experian, Equifax ja TansUnion. Yhdysvalloissa luottotietoja voivat hakea pankit, mahdolliset tulevat työnantajat, vakuutusyhtiöt, vuokranantajat, tietoliikenne yhtiöt ja muita hyödykkeitä, kuten sähköä ja vettä tarjoavat yritykset. Nämä samat toimijat taas vastavuoroisesti voivat toimittaa tietoja luottotietoyrityksille. Luottotietoyritykset hakevat lisäksi tietoja julkisista rekistereistä, kuten oikeuden tekemistä päätöksistä. Luottotiedoissa näkyy asiakkaan laskujen ja lainojen maksuhistoria, lainat, mahdolliset konkurssit sekä maksuhäiriöt. Luottotietoyrityksillä ei ole lainkaan pääsyä tulotietoihin. Luottotietoyhtiöt pisteyttävät asiakkaita sen mukaan, miten todennäköisesti asiakas maksaa lainansa takaisin. Pisteytyksiin vaikuttaa esimerkiksi lainojen maksuhistoria, luottorajan käyttö ja luottohistorian pituus. Esimerkiksi luottokortin luottorajan käyttö kokonaan vaikuttaa asiakkaan pisteisiin negatiivisesti ja asiakkaan pitkä luottohistoria positiivisesti.

Asiakkaalla on mahdollisuus jäädyttää luottotietonsa, jolloin luotonantajat ja muut tahot eivät voi hakea hänestä luottotietoja. Ilmoitus jäädyttämisestä täytyy tehdä jokaiseen luottotietoa tarjoavaan yritykseen erikseen. Luottotietojen jäädyttämistä esitetään ratkaisuksi henkilötietovarauksilanteissa, koska tietojen hakeminen estää luotonannon kokonaan. Asiakas voi koska tahansa pyytää jäädyttämisen poistamista. (USA Gov n.d.) Luottotietojen jäädytys eroaa Suomessa käytössä olevasta järjestelmässä, jossa asiakas voi ilmoittaa käytössä luottotietorekistereihin omaehtoisen luottokiellon. Suomessa oleva järjestelmä ei kuitenkaan estä luotonantajaa hakemasta asiakkaan tietoja tai edes myöntämästä tälle luottoa. (Takuusäätiö 2024 ja Vero 2024b.)

5.4 Luottotietorekisterit muissa maissa ja Suomessa

Suomessa on vertailumaihin Ruotsiin, Saksaan ja Yhdysvaltoihin nähden otettu ainutlaatuinen lähestymistapa, jossa julkishallinto ylläpitää positiivista luottotietorekisteriä ja negatiivista hallinnoi yksityiset toimijat. Tämä eroaa

vertailumaista, joissa sekä positiivista että negatiivista luottotietoa hallinnoidaan pääasiassa yksityisten yritysten toimesta. Suomessa luotonantajien täytyy ilmoittaa myöntämänsä luotto positiiviseen luottotietorekisteriin ja esimerkiksi uutta luottoa myöntäessä hakea sieltä asiakkaan tiedot, kun taas vertailumaissa tietojen luovutus ja antaminen perustuu yritysten välisiin sopimuksiin.

Positiivisen luottotietorekisterin onkin tarkoitus olla myös kuluttajalle keino tarkastella omia luottojaan ja käyttää sitä apuna taloudellisen tilanteensa hallinnassa (Laki positiivisesta luottotietorekisteristä 739/2022). Suomen negatiivisen luottotietojärjestelmän toiminta vastaa enemmän vertailumaiden tietojen käyttötarkoitusta, jossa rekisterin olemassaolo on pääasiassa luotonantajien varoittaminen. Maksuhäiriötietojen käyttäminen ja tietojen vastavuoroinen toimittaminen on vapaaehtoista (Lindfors & Koulu 2013, 26).

Voidaan todeta, että Saksan ja Yhdysvaltojen luottopisteytysjärjestelmä eroaa Suomen mallista merkittävästi. Suomessa ei ole käytössä pisteytystä, eikä positiivinen luottotietorekisterikään tee pisteytystä mahdolliseksi. Positiiviseen luottotietorekisteriin ei nimestään huolimatta kerätä asiakkaan luottohistoriaa. Tietoja säilytetään rekisterissä kaksi vuotta lainan poismaksun jälkeen tai jatkuvan luoton sopimuksen päättämisen jälkeen. Suomessa ei myöskään kerätä tietoa, miten asiakas on hoitanut luottoaan, vaan rekisteriin ilmoitetaan ainoastaan yli 60 päivän viivästykset. (Laki positiivisesta luottotietorekisteristä 739/2022.) Asiakas ei siis Suomessa voi kerryttää itsestään positiivista luottohistoriaa.

6 Johtopäätökset

Opinnäytetyön tavoitteena oli tutkia mitä positiivinen luottotietorekisteri tarkoittaa henkilöasiakkaan näkökulmasta. Tarkoituksena oli tutustua positiivisen luottotietorekisterin syntymisen tarpeisiin, kotitalouksien velkaantumiseen, nykyiseen luottotietorekisteriin sekä tarkastella positiivista luottotietorekisteriä ja sen vaikutuksia eri toimijoihin. Aihe on erittäin ajankohtainen, koska rekisteri julkaistiin käyttöön tämän työn kirjoitusprosessin aikana. Aiheen valintaan vaikutti ajankohtaisuuden lisäksi kirjoittajan oma työnkuva ja mielenkiinto. Henkilökohtainen kiinnostus ohjasi valitsemaan aiheen, joka ei ainoastaan vastaa ajankohtaiseen tarpeeseen tiedon lisäämisestä vaan, myös resonoi kirjoittajan omien ammatillisten kiinnostuksenkohteiden kanssa.

Työ toteutettiin tutustumalla aiheeseen, sen taustoihin ja teorioihin kirjallisuuskatsauksen kautta. Aiheeseen tutustuttiin lukemalla aiheesta kirjoitettuja tutkimusartikkeleita, opinnäytetöitä ja pro gradu -tutkimuksia, joiden avulla luotiin kehys valitun aiheen ympärille. Teoriaosuuden kirjoittamiseen käytettiin lisäksi apuna positiivisen luottotietorekisterin lainvalmistelua. Työssä käytettiin apuna myös laadullisia tutkimusmenetelmiä, haastatteluita, joiden avulla saatiin syvempää tietoa ja ymmärrystä siitä, miten positiivinen luottotietorekisteri nähdään osana käytännön työtä alalla toimivien asiantuntijoiden mielestä. Lopussa tutustuttiin kolmen eri maan Ruotsin, Saksan ja Yhdysvaltojen positiiviseen luottotietorekisteriin, jotta saadaan tietoa, millaisia vastaavia järjestelmiä muissa maissa on.

Opinnäytetyön löydökset osoittavat, että rekisterin käyttöönotolla on merkittävä potentiaali parantaa luotonannon prosessien laatua sekä tukea kotitalouksien taloudellista hyvinvointia. Tutustumalla rekisterin vaikutuksiin sekä luotonhakijan että luotonantajien näkökulmasta kirjallisuuden ja alan asiantuntijoiden näkemyksien avulla voidaan todeta rekisterin edistävän kotitalouksien talouden hallintaa, lisäävän objektiivisempaa luotonantoa ja parantavan pankkien riskienhallintaa. Asiantuntijoiden haastatteluissa positiivista luottotietorekisteriä

pidettiin erittäin hyvänä uudistuksena osana vastuullisempaa luotonantoa. Työssä huomattiin, ettei rekisteri tuo mukanaan pelkästään positiivisia asioita, vaan se tuo mukana myös riskejä esimerkiksi yksilöiden tietosuojaan.

Positiivinen luottotietorekisteri otettiin käyttöön tämän työn kirjoittamisen aikana. Niin tämän työn tekijä kuin rekisteriin haastatellut asiantuntijatkin ovat päässeet käyttämään rekisteriä jo omassa työssään ja sen on nähty tuovan lisäarvoa työlle. Rekisterin käyttäminen herätti asiantuntijoissa ajatuksia esimerkiksi siitä, millaisia puutteita rekisteri sisältää ja miten sitä voitaisiin jatkokehittää. Merkittävimmiksi puutteiksi rekisterissä koettiin taloyhtiölainatietojen puuttuminen, suppeat luotonantajille näkyvät tiedot sekä rekisterin käytön rajoittuvuus vain tiettyihin tilanteisiin. Samoja kehitysehdotuksia löydettiin myös lain valmistelutöistä ja myöhemmistä kannanotoista alan toimijoilta.

Teoriakirjallisuudessa mainittiin runsaasti positiivisen luottotiedon tuomia hyötyjä niin luotonhakijoille, -antajille kuin yhteiskunnalle. Nykymallinen suomalainen positiivinen luottotietorekisteri on kuitenkin muissa maissa käytössä olevia rekistereitä suppeampi. Suomen positiivinen luottotietorekisteri jää hyvin suppeaksi tiedoillaan, vertaillessa sitä esimerkiksi Saksassa tai Yhdysvalloissa toimiviin rekistereihin. Rekisteri tuo selvästi etuja luotonantajille, kun he voivat tarkastaa luotettavasta lähteestä asiakkaan tulot ja menot. Jää kuitenkin kysymys, tuoko se merkittäviä etuja asiakkaille. Sama huomio tehtiin asiantuntijahaastatteluissa, joissa pohdittiin, pitäisikö rekisterin sisältää enemmän tietoja esimerkiksi hyvin hoidetusta luotosta, jotta asiakkaat voisivat käyttää rekisterin tietoja todisteena maksukäyttäytymisestään. Tulevaisuudessa voisi olla mielenkiintoista tutkia, onko nykyisessä rekisterissä riittävästi tietoa, jotta esimerkiksi vaikutukset edullisempiin lainaehtoihin syntyvät.

Haastavinta työssä oli tutkimuksen aiheen rajaaminen ja siinä pysyminen. Työssä käsitellään monia laajoja taloustieteen kokonaisuuksia, kuten velkaantumista, ylivelkaantumista ja epäsymmetristä tietoa. Tämä pakotti kirjoittamaan laajoista kokonaisuuksista tiiviisti ja rajaamaan aiheita tutkimuskysymyksen mukaisesti. Tämän vuoksi työssä ei esimerkiksi käsitelty positiivista luottotietorekisteriä yritysasiakkaiden näkökulmasta ollenkaan.

On hyvä ottaa huomioon, että työhön haastateltiin ainoastaan finanssialalla toimivia ammattilaisia. Vaikka haastatteluissa käsiteltiin myös rekisterin mahdollisia negatiivisia puolia ja vaikutuksia, pääasiallinen näkemys kaikilla oli erittäin positiivinen. Työhön olisi saatu suurempaa joukkoa edustava näkemys, jos tutkimukseen olisi valittu monipuolisempi ja laajempi otantajoukko. Haasteena tähän olisi ollut ihmisten löytäminen, joilla olisi ollut työn kirjoittamisen aikaan riittävästi tietoa rekisteristä. Jatkotutkimuksissa voitaisiinkin tutkia, miten rekisteri otetaan vastaan kotitalouksien keskuudessa ja miten sen käyttöönotto on koettu näiden joukossa. Työtä myöhemmin tarkasteltaessa on myös kannattavaa huomioida työn ajankohta. Positiivinen luottotietorekisteri on juuri otettu käyttöön ja siihen saattaa myöhemmässä vaiheessa tulla merkittäviä muutoksia, jolloin työn havainnot saattavat olla vanhentuneita.

Opinnäytetyö on merkityksellinen erityisesti ajankohtaisuutensa vuoksi. Sitä voidaan käyttää niin yksityishenkilöiden kuin alalla toimivien keskuudessa tutustuttaessa juuri julkaistun järjestelmän taustoihin, toimintaperiaatteisiin ja mahdollisiin vaikutuksiin. Opinnäytetyössä on käsitelty laajasti millaisia vaikutuksia rekisterillä niin kotitalouksille, luottolaitoksille ja yhteiskunnalle. Suurin hyöty opinnäytetyöstä on rahoitusalailla työskenteleville. Alalla työskentelevät voivat työn avulla ymmärtää paremmin miten uusi luottotietojärjestelmä vaikuttaa heidän kohtaamiinsa asiakkaisiinsa ja oman organisaationsa liiketoimintaan. Tämä auttaa heitä kertomaan asiakkaille rekisteristä, sen taustoista ja käyttötarkoituksesta entistä paremmin. Myös yksityishenkilöt hyötyvät työstä, sillä opinnäytetyö selkeyttää heille, miten rekisteri voi vaikuttaa heidän mahdollisuuksiinsa saada luottoa ja mitä he voivat tehdä sen edistämiseksi.

Lähteet

Akerlof, G. 1970. The Market for "Lemons": Quality Uncertainty and the Market Mechanism. *The Quarterly journal of economics*. 84, 3, 488–500.

Anderloni, L. & Vandone, D. 2010. Risk of over-indebtedness and behavioural factors. Teoksessa: Lucarelli, C., Brighetti, G. *Risk Tolerance in Financial Decision Making*. Palgrave Macmillan Studies in Banking and Financial Institutions. London: Palgrave Macmillan.

Asiakastieto. 2024. Yli 50 000 suomalaista maksoi vanhoja velkojaan ja pääsi eroon maksuhäiriöistä. Viitattu 13.1.2024.

<https://www.asiakastieto.fi/web/fi/asiakastieto-media/uutiset/yli-50-000-suomalaista-maksoi-vanhoja-velkojaan-ja-paasi-eroon-maksuhairioista.html>.

Avery R. B., Brevoort K.P. Canner G. B. 2009. Credit Scoring and Its Effects on the Availability and Affordability of Credit. *The Journal of consumer affairs*. Vol. 43, 3, 516-537.

Balakrishnan, K.& Ertan, A. 2021. Credit Information Sharing and Loan Loss Recognition. *The Accounting review*, Vol. 96, 4, 27–50.

Banque de France. 1996. Traitement du surendettement: nouvelles perspectives. *Le Bulletin de la Banque de France*, n°30, 101–114.

Barba, A. & Pivetti, M. 2009. Rising household debt: Its causes and macroeconomic implications—a long-period analysis. *Cambridge Journal of Economics*, Vol. 33, 1, 113–137.

Barron, J. & Staten, M. 2000. *The Value of Comprehensive Credit Reports: Lessons from the U.S.Experience*. Teoksessa: Miller M. *Credit Information Systems and the International Economy*. Cambridge: The MIT Press.

Berger, A., Espinosa-Vega, M., Frame, W. & Miller N. H. 2011. Why do borrowers pledge collateral? New empirical evidence on the role of asymmetric information. *Journal of financial intermediation*. Vol. 20,1, 55–70.

Bester, H. 1987. The role of collateral in credit markets with imperfect information. *European economic review*. Vol. 31, 4, 887–899.

Betti, G., Dourmashkin, N., Rossi, M. and Ping Yin, Y. 2007. Consumer over-indebtedness in the EU: measurement and characteristics. *Journal of Economic* Vol. 34, 2, 136–156.

Blom, J. 2024. Haastattelu. Suomalaisessa finanssialan yrityksessä rahoituksen trainerina työskentelevää Jenni Blomia haastatteli 2.4.2024 opinnäytetyön tekijä Sini Räsänen.

Blomgren, J., Maunula, N. & Hiilamo, H. 2014. Sairastuttaako velka? 15 vuoden seuranta tutkimus pitkäaikaisesti ylivelkaantuneista. *Yhteiskuntapolitiikka* 79, 3, 245–263.

Bos, J., De Haas, R. & Millone, M. 2015. Show Me Yours and I'll Show You Mine: Sharing Borrower Information in a Competitive Credit Market. BAFFI CAREFIN Center Discussion Paper Series, No. 2015-8.

Cloyne, J., Huber K., Ilzetzki, E. & Kleven, H. 2019. The Effect of House Prices on Household Borrowing: A New Approach. *The American Economic Review*, Vol. 109, 6, 2104–2136.

Dell'Araccia, G., Friedman, E. & Marquez, R. 1999. Adverse Selection as a Barrier to Entry in the Banking Industry. *The Rand journal of economics*, Vol. 30, 3, 515-534.

Duesenberry, J. S. 1949. *Income, saving and the theory of consumer behavior*. Cambridge: Harvard University Press.

Dun & Bradstreet Finland Oy. 2024. Väärinkäyttääkö joku henkilötietojasi? Viitattu 25.2.2024. <https://www.dnb.com/fi-fi/oma-luottokielto.html>.

Dun & Bradstreet. n.d. Our history. Viitattu 16.3.2024. <https://www.dnb.com/about-us/company/history.html>.

Dynan, K. E. & D. L. 2007. The rise in U.S. household indebtedness: Causes and consequences. *The Structure and Resilience of the Financial System, Proceedings of a Conference*. Sydney: Reserve Bank of Australia, 84–122.

Elinkeinoelämän keskusliitto. 2023. Kulutus. Viitattu 15.10.2023. <https://ek.fi/tutkittua-tietoa/tietoa-suomen-taloudesta/kulutus/>.

Englund, P. & Vihriälä, V. 2003. *Financial crises in developed economies: the cases of Sweden and Finland*. Helsinki: Pellervo Economic Research Institute.

Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EU) 2016/679, annettu 27 päivänä huhtikuuta 2016, luonnollisten henkilöiden suojelusta henkilötietojen käsittelyssä sekä näiden tietojen vapaasta liikkuvuudesta ja direktiivin 95/46/EY kumoamisesta (yleinen tietosuoja-asetus)

Finanssiala ry. 2024. HE 91/2023 vp Lausuntopyyntö hallituksen esityksestä eduskunnalle positiivisesta luottotietorekisteristä annetun lain muuttamisesta. https://www.finanssiala.fi/wp-content/uploads/2024/02/fa_lausunto_19022024_tav_he_91_2023.pdf.

Finanssiala ry. 2022. Lausunto. Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi positiivisesta luottotietorekisteristä ja siihen liittyviksi laeiksi. Viitattu 24.4.2024. <https://www.finanssiala.fi/lausunnot/hallituksen-esitys-eduskunnalle-laiksi-positiivisesta-luottotietorekisterista-ja-siihen-liittyviksi-laeiksi/>.

Finanssiala ry. n.d. Mikä on Finanssiala ry? Viitattu 29.3.2024. <https://www.finanssiala.fi/mika-on-finanssiala-ry/>.

Finanssivalvonta. 2018a. Rakennusaikaisen rahoituksen ja taloyhtiölainojen riskit kasvaneet – asuntolaina-asiakkaiden maksukykyarvioinnissa puutteita yhtiölainojen huomioinnin osalta. <https://www.finanssivalvonta.fi/tiedotteet-ja-julkaisut/lehdistotiedotteet/2018/rakennusaikaisessa-rahoituksessa-ja-taloyhtiolainoissa-yha-enemman-riskeja/>.

Finanssivalvonta. 2018b. Luottoriskien hallinta rahoitussektorin valvottavissa. Määräykset ja ohjeet 4/2018.

Finanssinspektionen. 2020. Konsumenttskyddsrapport 2020.

Fondeville, N., Özdemir, E. & Ward, T. 2010. Over-indebtedness: New evidence from the EU-SILC special module. European Commission Research Note, 4.

Girault, M. & Hwang, J. 2010. Public credit registries as a tool for bank regulation and supervision. Policy Research working paper; no. WPS 5489.

HE 22/2022 vp Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi positiivisesta luottotietorekisteristä ja siihen liittyviksi laeiksi.

International Financial Reporting Standards Foundation. 2014. IFRS 9: Financial Instruments. Viitattu 30.3.2024. <https://www.ifrs.org/content/dam/ifrs/publications/pdf-standards/english/2024/issued/part-a/ifrs-9-financial-instruments.pdf>.

Jappelli, T. & Pagano, M. 2006. Role and Effects of Credit Information Sharing. The Economics of Consumer Credit: European Experience and Lessons from the U.S. Cambridge: MIT Press.

Jentzsch, N. 2006. The Economics and Regulation of Financial Privacy: An International Comparison of Credit Reporting Systems. Heidelberg: Physica-Verlag.

Jordà, Ò., Schularick, M., & Taylor, A. M. 2013. When Credit Bites Back. Journal of Money, Credit and Banking. Vol. 45, 2, 3–28.

Juurikkala, O. 2012. Pikavippien sääntely: ei korkokattoa, vaan erityinen harkinta-aika. Oikeus, 3/2012, 452–460.

Kaartinen, R. & Lähteenmaa, J. 2006. Miten ja mihin nuoret käyttävät pikavippejä ja muita kulutusluottoja? Helsinki: Kauppa- ja teollisuusministeriö.

Kaplan, G., Violante, G. L. & Weidner, J. 2014. The wealthy hand-to-mouth. Brookings Papers on Economic Activity. 45, 1, 77–153.

Kärkkäinen S. & Silvo A. 2023. Household debt, liquidity constraints and the interest rate elasticity of private consumption. BoF Economics Review. 2/2023. Bank of Finland.

Kilpailu- ja kuluttajavirasto 2023. Maksuhäiriömerkintä. Viitattu 7.10.2023. <https://www.kkv.fi/kuluttajaasiat/perintajamaksujarjestelyt/maksuhairiomerkinta/>.

KOVA ry. 2021. Lausunto oikeusministeriölle positiivisesta luottotietorekisteristä. Viitattu 29.3.2024. <https://www.kovary.fi/lausunto-oikeusministeriolle-positiivisesta-luottotietorekisterista/>.

Laki luottotietolain muuttamisesta 331/2022

Laki positiivisesta luottotietorekisteristä 739/2022

Laki viranomaisten toiminnan julkisuudesta 21.5.1999/621

Lakimenko, I., Semenova, M. & Eugeenii, Z. 2022. The more the better? Information sharing and credit risk. Journal of international financial markets, institutions & money. Vol. 80, 101651.

Lauer, J. From Rumor to Written Record: Credit Reporting and the Invention of Financial Identity in Nineteenth-Century America. *Technology and culture*. Vol. 49, 2, 301–324.

Lindfors, HE. & Koulu, R. 2013. *Velkavastuun toteuttaminen luottoyhteiskunnassa. 2., uudistettu painos*. Helsinki: Helsingin yliopisto, oikeustieteellinen tiedekunta.

Luottotietolaki 11.5.2007/527

Majamaa, K. & Rantala, K. 2020. *Katsaus viime vuosien ylivelkaantumiseen. Valtioneuvoston selvityksiä 2020:5*.

Majamaa, K. & Lehtinen, A.-R. 2022. An Analysis of Finnish Debtors Who Defaulted in 2014–2016 Because of Unsecured Credit Products. *Journal of Consumer Policy*, Springer, Vol. 45, 4, 595-617.

Niemi, M. 2014. *Luotto-oikeus: Luottotyypit, perintäprosessit ja takaisinsaanti*. Helsinki: Talentum.

Oikarinen, E. 2009. Interaction Between Housing Prices and Household Borrowing: The Finnish Case. *Journal of Banking & Finance*. Vol 33, 4, 747–756.

Oikeusministeriö. 2018. *Selvitys positiivisia luottotietoja koskevan järjestelmän edellytyksistä*. Oikeusministeriön julkaisu 26/2018.

Oksanen, A. Aaltonen, M. Majamaa, K. & Rantala, K. 2017. Debt problems, home-leaving, and boomeranging: A register-based perspective on economic consequences of moving away from parental home. *International journal of consumer studies*. Vol. 41, 3, 340–352.

Oksanen, A., Aaltonen, M. & Rantala, K. 2015. Social Determinants of Debt Problems in a Nordic Welfare State: a Finnish Register-Based Study. *Journal of consumer policy*. Vol. 38, 3, 229–246.

Padilla, A. J. & Pagano, M. 2000. Sharing default information as a borrower discipline device. *European economic review*. Vol. 44, 10, 1951–1980.

Pagano, M. & Jappelli, T. 1993. Information sharing in Credit Markets. *The Journal of finance*. Vol. 48, 5, 1693–1718.

Putkuri, H. 2019. Runsaasti velkaantuneet vähentävät kulutusta, kun talouskasvu alkaa hidastua. Viitattu 14.10.2023.

<https://www.eurojatalous.fi/fi/2019/2/runsaasti-velkaantuneet-vahentavat-kulutusta-kun-talouskasvu-alkaa-hidastua/>.

Pyykkö, E. 2013. Towards Better Use of Credit Reporting in Europe. CEPS-ECRI Task Force Report. September 2013.

Ruuskanen, O-P. Godenhilm, M. Vaahtoniemi, S. & Kalmi, P. 2021. Positiivisen luottotietorekisterin vaikutukset luotonantoon ja ylivelkaantumiseen. Valtioneuvoston selvitys 2021:2.

Schufa. 2024a. How SCHUFA works. Viitattu 16.3.2024.

<https://www.schufa.de/en/ueber-uns/schufa/schufa-works/index.jsp>.

Schufa 2024b. Myths about SCHUFA. Viitattu 16.3.2024.

<https://www.schufa.de/en/ueber-uns/schufa/myths-about-schufa/index.jsp>.

Sharpe, S. A. 1990. Asymmetric information, bank lending, and implicit contracts: A stylized model of customer relationships. Journal of Finance. Vol. 45, 4, 1069–1087.

Silvo, A. & Nyholm, J. 2022. Kotitalouksien velkaantuminen noudattaa talouden suhdanteita. Viitattu 16.9.2023.

<https://www.eurojatalous.fi/fi/2022/2/kotitalouksien-velkaantuminen-noudattaa-talouden-suhdanteita/>.

Suomen Pankki. 2023a. Rahoitusjärjestelmä. Viitattu 14.10.2023.

<https://www.suomenpankki.fi/fi/rahoitusvakaus/rahoitusjarjestelma-lyhyesti/>.

Suomen Pankki. 2023b. Vajaa viidennes kotitalouksien kulutusluotoista myönnetty muista rahoituslaitoksista. Viitattu 3.2.2024.

https://www.suomenpankki.fi/fi/tilastot2/tilastotiedotteet_fi/muut-rahoituslaitokset-lainat-ja-korot/2023/vajaa-viidennes-kotitalouksien-kulutusluotoista-myonnetty-muista-rahoituslaitoksista/.

Suomen Pankki. 2024. Suomessa toimivien luottolaitosten markkinaosuudet.

Viitattu 3.2.2024. https://www.suomenpankki.fi/fi/Tilastot/rahalaitosten-tase-lainat-ja-talletukset-ja-korot/taulukot/rati-taulukot-fi/markkinaosuudet_luottolaitokset_fi/.

Sweet, E., Nandi, A., Adam, E. & McDade, T. 2013. The high price of debt: Household financial debt and its impact on mental and physical health. *Social science & medicine*. Vol. 91, 9194–100.

Takuusäätiö. 2023. Luottotietojen tarkistaminen. Viitattu 7.10.2023.

<https://www.takuusaatio.fi/selviydy-veloistasi/maksuhairiomerkinta/luottotietojen-tarkistaminen/>.

Takuusäätiö. 2024. Milloin maksuhäiriömerkintä tulee? Viitattu 25.2.2024.

<https://www.takuusaatio.fi/selviydy-veloistasi/maksuhairiomerkinta/milloin-maksuhairiomerkinta-tulee/>.

Talous- ja velkaneuvonta. 2024. Tarkista luottotietosi. Viitattu 25.2.2024.

<https://oikeus.fi/talousjavelkaneuvonta/fi/index/laskutmyohassa/maksuhairiomerkinta/omatluottotiedot.html>.

Tilastokeskus. 2021. Puolella kotitalouksista nettovarallisuutta yli 104 000 euroa vuonna 2019. Viitattu 3.12.2023.

https://www.stat.fi/til/vtutk/2019/vtutk_2019_2021-06-08_tie_001_fi.html.

Tilastokeskus 2023a. Kotitalouksien velkaantumisaste. Viitattu 14.10.2023.

https://www.stat.fi/meta/kas/kotital_velkast.html.

Tilastokeskus. 2023b. Kotitalouksien lainakanta kasvoi maltillisesti vuoden 2023 ensimmäisellä neljänneksellä. Viitattu 14.10.2023.

<https://www.stat.fi/julkaisu/cl8n4semz3rzf0dutwncmdts9>.

Tilastokeskus. 2023c. Kotitalouksien rahoitusvaroissa merkittävää laskua vuonna 2022. Viitattu 3.12.2023

<https://stat.fi/julkaisu/cl8n4kyag00590bw2q4n1g1ct>.

Tilastokeskus. 2023d. S.1223 Muut rahalaitokset kuin luottolaitokset. Viitattu 3.2.2024.

https://www.stat.fi/fi/luokitukset/sectoriluokitus/sectoriluokitus_1_20230101/code/S.1223/.

UC n.d. How often and from where does UC get information? Viitattu 16.3.2024.

<https://www.uc.se/en/about-uc/our-sources/>.

USA Gov. n.d. Credit reports and scores. Viitattu 16.3.2024.

<https://www.usa.gov/credit>.

Valkama, E. 2011. Talous- ja velkaneuvonnan asiakkaat 2010 – velkajärjestely tuomioistuimessa vai muu apu? Helsinki: Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen verkkokatsauksia. 18/2011.

Valtiovarainministeriö. 2023. Kotitalouksien velkaantuminen ja korkojen nousu työryhmän raportti. Valtiovarainministeriö. Helsinki.

Vandone, D. 2009. Consumer Credit In Europe. Opportunities and risks of a dynamic industry. Berlin: Springer – Verlag.

Vero. 2024a. Valmisteilla oleva rekisteri ehkäisee kotitalouksien ylivelkaantumista. Viitattu 31.3.2024.

<https://www.vero.fi/positiivinenluottotietorekisteri/tietoa-rekisterista/>.

Vero. 2024b. Tietoa luottotietorekisteristä yksityishenkilöille. Viitattu 13.1.2024.

<https://www.vero.fi/positiivinenluottotietorekisteri/yksityishenkil%C3%B6ille/>.

Vero. 2024c. Rekisterin maksullisuus. Viitattu 29.3.2024.

<https://www.vero.fi/positiivinenluottotietorekisteri/luotonantajille/rekisterin-maksullisuus/>.

Vero. 2024d. Luottotietorekisteriotteilla aiheettomia kuolinpäiviä joillakin asiakkaila. Viitattu 21.4.2024.

<https://www.vero.fi/positiivinenluottotietorekisteri/tietoa-rekisterista/uutishuone/Uutiset/luottotietorekisteriotteilla-aiheettomia-kuolin%C3%A4ivi%C3%A4-joillakin-asiakkaila/>.

Vero. 2024e. Tietoa tulorekisteristä. Viitattu 29.3.2024.

<https://www.vero.fi/tulorekisteri/tietoa-meist%C3%A4/>.

Verohallinto asiantuntijalausunto. 2022. Hallituksen esitys eduskunnalle positiivisesta luottotietorekisteristä ja siihen liittyviksi laeiksi HE 22/2022.

<https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/JulkaisuMetatieto/Documents/EDK-2022-AK-24323.pdf>.

Willis, L. E. 2008. Against financial-literacy education. Iowa law review. Vol. 94, 1, 197–285.

World Bank. 2011. General Principles for Credit Reporting.

<http://documents.worldbank.org/curated/en/662161468147557554/General-principles-for-credit-reporting>.